

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Nebýt na to v cizí zemi sám
aneb
K integraci cizinců v ČR

Barbora Bažantová

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Bažantová**
Osobní číslo: **H16084**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Nebýt na to v cizí zemi sám aneb K integraci cizinců v ČR**
Zadávací katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se bude zabývat otázkou integrace cizinců žijících na území České republiky. Studentka naplánuje a zrealizuje vlastní kvalitativní výzkum v prostředí jednotlivých organizací, které se na integraci cizinců ve zkoumané lokalitě zaměřují. Studentka ve své práci představí terén, ve kterém bude výzkum realizován. Při realizaci výzkumu budou vhodně využity kvalitativní metody antropologického výzkumu zúčastněné pozorování a rozhovory, na jejichž základě studentka získá potřebné množství dat k analýze. Cílem práce bude ukázat, jaké faktory z každodennosti cizinců žijících ve studentkou zkoumané lokalitě ovlivňují jejich integraci příznivě a jaké jí brání. Studentka se ve své práci dále zaměří na roli jednotlivých organizací v procesu integrace cizinců.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Baršová, A., P. Barša 2005. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.
- Disman, M. 2002. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.
- Drbohlav, D. 2010. Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Praha: SLON.
- Koldinská, K., H. C. Scheu, M. Štefko (eds.) 2016. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium.
- Průcha, J. 2010. Interkulturní komunikace. Praha: Grada.
- Sechu, H. C., E. Aslan 2011. Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium.
- Sirovátka, T. (ed.) 2004. Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- Uherek, Z., Z. Korecká, T. Pojarová 2008. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Praha: Etnologický ústav AV ČR.

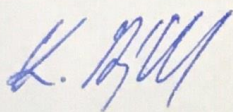
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lada Viková

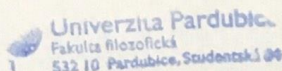
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

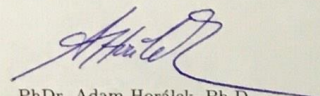
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 6. 2019

Barbora Bažantová

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Ladě Vikové, za její velkou ochotu, cenné rady a připomínky, a především za její čas, protože čas je tím nejcennějším, co můžeme někomu věnovat. Dále bych chtěla poděkovat všem svým informantům za to, že byli ochotni dát mi nahlédnout do svých životů a podílet se tak na mém výzkumu.

NÁZEV

Nebýt na to v cizí zemi sám aneb K integraci cizinců v ČR

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku integrace cizinců v České republice. Práce je založena na terénním výzkumu, který byl prováděn v prostředí dvou organizací zabývajících se integrací cizinců v konkrétní zkoumané lokalitě. Předkládaná práce se opírá o data získaná během terénního výzkumu, a to zejména prostřednictvím rozhovorů s informanty. Cílem této práce je postihnout faktory z každodennosti cizinců, které integraci ovlivňují pozitivně a které jí brání. Zároveň se práce snaží zjistit, jakou roli v procesu integrace cizinců hrají organizace, které se tímto konceptem zabývají.

KLÍČOVÁ SLOVA

cizinci, integrace cizinců, migrace do ČR

TITLE

Not to Stay Alone in a Foreign Country: Towards Integration of Foreigners in CR

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the integration issue of foreigners into Czech society. This thesis is based on a qualitative field research that was conducted in two organizations, which focus on integration of foreigners in the specific territory. This thesis is also based on the obtained data acquired during fieldwork, in particular interviews with informants. The aim of this thesis is to find out and describe which factors of foreigners' everyday life influence the integration positively and which may be obstacles. Simultaneously, this thesis tries to find out the role of the organizations in the process of integration.

KEYWORDS

foreigners, integration of foreigners, migration to the Czech Republic

OBSAH

0	Úvod.....	9
0.1	Cíl práce, výzkumné otázky	10
1	METODOLOGIE.....	12
1.1	Metody výzkumu.....	13
1.2	Informanti	15
1.3	Záznam a organizace dat	17
1.4	Popis terénu	19
1.5	Vstup do terénu a získávání kontaktů	24
1.6	Etické aspekty výzkumu.....	26
2	VYMEZENÍ POJMŮ.....	29
2.1	Migrace.....	29
2.2	Migrační politiky	32
2.3	Integrace	34
2.4	Asimilace.....	36
3	CIZINCI V NOVÉM SVĚTĚ.....	38
3.1	Cizinci v kontextu zkoumané lokality.....	39
3.2	Důvody migrace	40
3.2.1	Návraty do vlasti	42
3.3	Uplatnění na trhu práce	44
3.3.1	Nejvýraznější zaměstnavatel ve zkoumané lokalitě.....	45
3.4	Problematika bydlení.....	48
3.5	Lékařská péče	50
3.6	Společenský život cizinců	52
3.6.1	Přátelé mezi majoritou	53
3.7	Děti cizinců a školství	55
3.8	Předsudky, stereotypy a xenofobní reakce	57
3.8.1	Zkušenosti pracovníků organizací.....	57
3.8.2	Zkušenosti cizinců.....	62
4	ORGANIZACE, KTERÉ POMÁHAJÍ.....	65
4.1	Informovanost cizinců o jednotlivých organizacích	65

4.1.1	Faktory ovlivňující výběr mezi O1 a O2.....	66
4.2	Volba mezi naším a cizím	68
4.3	Tlumočení a jeho negativní následky	71
4.4	Asistence ve školách	73
4.5	Integrace mongolských matek v rámci O2.....	74
5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	77
5.1	Interpretace získaných dat	77
5.2	Reflexe výzkumu.....	81
6	ZÁVĚR.....	83
	Použitá literatura.....	85
	Seznam příloh	90

0 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce se stala integrace cizinců v České republice a nebylo tomu tak náhodou. Prvním impulsem ke zvýšenému zájmu o tuto aktuální a velmi diskutovanou problematiku se stala návštěva organizace v rámci absolvování kurzu na vysoké škole. Před samotnou návštěvou bych si nikdy nepomyslela, že mě tato zkušenost natolik ovlivní a probudí ve mně velký zájem podílet se na pomoci také.

Člověk o problematice spojené s migrací a cizinci v dnešní době slyší prakticky denně ze všech stran, ať už jsou to média, rozhořčení lidé na ulici, nebo politici snažící se na tomto tématu profitovat. Volební programy a předvolební sliby, kterými bývají volební kampaně opředeny, se zdají být zrcadlem toho, po čem právě společnost touží, jaké má potřeby, ale promítají se v nich také její obavy. Mnoho politických stran a subjektů čím dál více cílí na voliče prostřednictvím šíření strachu a obav, k čemuž využívají především témata spojená s migrační krizí v Evropě. Svými postoji dávají jasně najevo, že si nepřejí, aby Česká republika pod svou politickou střechu zahrnovala občany jiných států. Podle Sitka umožnila nedostatečná míra vědění, praktik a mechanismů v oblasti migračních proudů a využívání jejich potenciálu velmi invazivní rozvoj nebezpečných fenoménů, přičemž xenofobní a rasistické názory mobilizovaly část veřejnosti k rozličným protestům, které pramení především ze strachu z jinakosti toho druhého (Sitka 2016: 12). Pozoruji, že šíření paniky a strachu pod xenofobními hesly a přísně radikální názory zaujímají v dnešní české společnosti nebezpečně velké místo, přičemž mezi občany České republiky panuje spousta stereotypů a sdílených předsudků spojených s migrací a pobytem cizinců, což rozděluje českou společnost do několika názorových táborů, které se vůči sobě mnohdy radikálně vymezují. Tato situace

s sebou přináší viditelně se prohlubující negativní vztah české společnosti k cizincům a migrantům, čehož jsem byla svědkem i v místě působení organizace¹.

Všechny tyto skutečnosti jsem měla podvědomě v mysli a problematika spojená s migrací cizinců se mě prostřednictvím různých sdělovacích prostředků prakticky denně dotýkala, ovšem teprve až když se člověk s tím vším, o čem doposud jen slychal, setká tváří v tvář, zjistí, jak moc je to vše reálné a určitým způsobem ho to zasáhne. Tohle se stalo i mně. Když jsem viděla skutečné tváře, které do organizace přicházejí za pomocí, a následně jsem slyšela hovořit pracovnice, ze kterých sršel entuziasmus a byla zde vidět skutečná snaha a ochota pomáhat bez předsudků a stereotypů, které člověk o migrantech slychá, měla jsem jasno.

V organizaci jsem si domluvila stáž, ale téma se mě dotklo natolik, že jsem se mu rozhodla věnovat ve své bakalářské práci. Podařilo se mi navázat kontakt s další organizací, která se soustřeďuje na pomoc při integraci cizinců, kteří přicházejí do České republiky a chtějí se stát našimi spoluobčany, což mi umožnilo získat komplexnější pohled na zkoumanou problematiku a zároveň mi tato zkušenost pomohla získat nové informanty, kteří byli ochotni se na mém výzkumu podílet.

0.1 Cíl práce, výzkumné otázky

Cílem této práce je postihnout faktory, které ovlivňují integraci cizinců v České republice pozitivně a které jí naopak mohou bránit. V práci budou představeny pohledy dvou organizací, které se integrací cizinců zabývají, jež byly získány prostřednictvím analýzy

---

¹ O postojích, které zaujímají členové majoritní společnosti k cizincům, pojednává prostřednictvím výpovědí informantů podkapitola 3.8 Předsudky, stereotypy a xenofobní reakce.

rozhovorů s informanty z řad pracovníků těchto organizací. Dále budou představeny a interpretovány pohledy na integrační snahy stran samotných cizinců, kteří byli ochotni zapojit se do mého výzkumu a poskytli mi rozhovory.

Původním záměrem této práce bylo pokusit se odpovědět pouze na jednu výzkumnou otázku, která byla formulována ještě před samotným vstupem do terénu, ale počas trvání výzkumu se zformovala otázka další. Tato práce si klade za cíl zodpovědět následující dvě výzkumné otázky:

Jaké faktory ovlivňují integraci cizinců v České republice pozitivně a které jí naopak brání?

Jakou roli hrají organizace zabývající se integrací cizinců v procesu integrace cizinců v České republice?

1 METODOLOGIE

Bakalářská práce je postavena na vlastním terénním výzkumu, který byl realizován prostřednictvím kvalitativní metody, kterou považují vzhledem k povaze výzkumu za nejvhodnější, jelikož prostřednictvím kvalitativního výzkumu „výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Creswell 1998: 12 in Hendl 2005: 50).

Síla kvalitativního výzkumu dle Dismana tkví v tom, že informant není vtlačován do předem připravených schémat, ale výzkumník informanta vede k tomu, aby sdělil vše, co je pro něj z pohledu své subjektivní dimenze daného problému relevantní. Výzkumník se pak v této množině všech proměnných snaží nalézt významné struktury (Disman 2002: 290). Nezvolením kvalitativní metody bych jako výzkumník v pozici outsidera ve zkoumané skupině nebyla schopna vytyčit schémata, která by pro mé informanty byla v dané problematice relevantní. „V případě, že zredukujeme to, co lidé říkají a jak se chovají, pouze do statistických rovnic, tak se z výzkumu sociálního života úplně vytratí jeho lidská stránka. Přistupujeme-li k výzkumu s lidmi prostřednictvím kvalitativní metody, poznáme je osobně a v praxi zažijeme, s jakými každodenními problémy se potýkají“ (Taylor 2016: 9).

---

² Vlastní volný překlad z anglického originálu.

1.1 Metody výzkumu

Ke sběru dat v terénu byly využity metody, které jsou sociálními a kulturními antropology při výzkumech využívány nejčastěji. Pro svůj terénní výzkum jsem shledala jako nejvhodnější využívat ke sběru dat metody polostrukturovaných i neformálních rozhovorů a zúčastněného pozorování, při kterém výzkumník nefunguje jako pasivní registrátor dat, nýbrž se sám účastní dění v určité sociální situaci a je tak v osobním vztahu s pozorovanými (Hendl 2005: 193). Neformální rozhovory se osvědčily zejména při běžné interakci s informanty během zúčastněného pozorování v terénu. Do výzkumu jsem též zařadila metodu nezúčastněného pozorování, jež byla využívána především ke sledování interakcí cizinců a členů majoritní společnosti v situacích každodenního života³.

Při svém výzkumu jsem kladla důraz nejen na zaznamenávání verbálních odpovědí, ale stejná pozornost byla věnována i analogové složce komunikace, která představuje veškerou nonverbální komunikaci, jako je postoj informanta, jeho gesta, výraz ve tváři či intonaci hlasu (Watzlawick 2011: 51-68 in Soukup 2014: 99). Polostrukturované rozhovory se ukázaly jako nejvíce přínosné při komunikaci s pracovníky organizací, jelikož mi pomáhaly držet se předem vyznačeného okruhu témat⁴ a zároveň jsem se při kladení otázek cítila jistější. Strukturální standardizované dotazování nebylo v tomto kvalitativním výzkumu využito, jelikož tuto metodu nepovažuji vzhledem k povaze výzkumu s cizinci za vhodnou, poněvadž při využívání strukturovaného dotazování výzkumník utváří rozhovor vlastní představou a informant tak není schopen vyjádřit své zcela subjektivní pohledy a názory či dokonce nemusí

---

³ Sledovala jsem například situace kontaktu majority s cizinci v obchodních centrech, na nádraží či na ulici.

⁴ Do okruhů témat pro rozhovory s pracovníky organizací jsem zařadila i otázky, které vyvstaly během rozhovorů s informanty z řad cizinců a zajímal mě pohled pracovníků organizace – Marek B. hovořil o chování firmy ke svým zaměstnancům a Roman D. a Michal A. vyprávěli o přístupu lékařů.

kladeným dotazům vůbec porozumět (Hendl 2005: 164-166). Neporozumění dotazům by při výzkumu, kde mezi informantem a výzkumníkem stojí jazyková bariéra, bylo velkým úskalím, kterému jsem se formou nezařazení metody standardizovaného dotazování pokusila vyhnout. Především díky možnosti využívání metody nezúčastněného pozorování byl výzkum prováděn od února roku 2018 do května 2019, kdy jsem získala poslední informace od Informantky Sylvie P., kterou jsem ve zkoumané lokalitě potkala a sdělila mi v rozhovoru ještě další zajímavé informace.

Prvotní rozhovory byly realizovány v prostředí organizace, které je informantům přirozené, znají ho a cítí se v něm dobře a uvolněně, což se projevilo i na otevřenosti v neformálních rozhovorech a pomohlo k postupnému vybudování důvěry. Po navázání důvěry se mi prostřednictvím těchto informantů⁵ podařilo rozšířit jejich okruh i na ty, kteří do organizací nedocházejí a rozhovory se tímto krokem přesunuly i na jiná místa. Výběr lokality jsem vždy nechala na konkrétních informantech. Jelikož prostředí hraje při získávání informací důležitou roli, usilovala jsem o to, aby se mí informanti při rozhovorech cítili co nejvíce uvolněně a prostředí pro ně nepředstavovalo bariéru, která by bránila jejich otevřenosti. Ve všech případech si informanti zvolili neutrální venkovní prostředí s menší koncentrací lidí. Informant Marek B. výběr lokality k uskutečnění rozhovoru komentoval následujícími slovy: „*Můžeme se sejít třeba někde v parku, nebo někde ve městě na lavičce třeba, mně je to jedno, ale nikam jako na kafe nebo tak, to nechci, to já jako takhle nechodím, oni pak stejně vždycky divně koukají, to nemám rád, to v tom parku to bude nejlepší asi.*“ Při rozhovoru mi později sdělil svou negativní zkušenost z jedné místní kavárny, kterou navštívil

---

⁵ Informanti Michal A. a Jana E. mi pomohli se zprostředkováním kontaktů v prostředí jejich komunit. Jelikož prostředí dobře znají, vytipovali mi konkrétní informanty, kteří by byli ochotni podílet se na mém výzkumu.

se svým kamarádem a setkali se v ní s nemístnými poznámkami a nepříjemnými pohledy ze strany personálu, což zapříčinilo, že nyní taková zařízení kvůli nepříjemné zkušenosti raději nenavštěvuje.

1.2 Informanti

Pro účely mého výzkumu se mi podařilo získat celkem sedm informantů, kteří se svou participací souhlasili. Pokoušela jsem se o navázání kontaktu s několika dalšími cizinci, kteří by měli zájem a ochotu podílet se na výzkumu – oslovila jsem zejména několik mongolských žen, které se setkávají v rámci klubu⁶ při O2, ale žádná z nich se svou spoluúčastí nesouhlasila.

Pět mých informantů pochází z řad cizinců a dvě informantky – Patricie S. a Sylva P. jsou sociální pracovnice působící v O1 a O2. Dva mužští informanti pocházejí z Mongolska a jeden z Vietnamu. Informantka Viktorie C. pochází z Ukrajiny a Jana E. do ČR přijela s rodinou z rodného Vietnamu. Mezi mé hlavní informanty se řadí Patricie S., Marek B. a Viktorie C., a to především z důvodu dobré znalosti českého jazyka a zároveň největší otevřenosti ve svém vyprávění při rozhovorech. Mezi mnou a ostatními informanty stála menší či větší jazyková bariéra⁷, ale každý z nich disponoval takovou znalostí češtiny, se kterou jsme si byli schopni vzájemně rozumět a vést bez větších problémů rozhovor.

Vzhledem k zachování anonymity všech informantů, kteří se stali součástí výzkumu, jim byla přidělena fiktivní jména, kterými budou v celé práci označováni. Rozhodla jsem se

---

⁶ O setkávání mongolských žen v O2, které mají malé děti (nebo jsou těhotné), hovořila informantka Sylva P. viz podkapitola 4.5 Integrace mongolských matek v rámci O2.

⁷ Informant Michal A. měl velkou snahu komunikovat, ale některé výrazy mu činily obtíže. Tyto překážky se však týkaly jen některých slovních spojení, a tudíž mi neznemožnily rozhovory s Michalem A. provést.

informanty ve své práci označovat jmény, nikoli přidělenými písmeny či čísly, jelikož mi tento způsob anonymizování připadá více osobnější a lidštější a zároveň ho považuji za přehlednější při orientaci v textu práce.

Michal A. – Muž, 36 let, pochází z Mongolska, které v roce 2016 opustil a přijel do ČR se svou rodinou, která ho po půl roce následovala, z důvodu pracovní příležitosti. Se svou ženou pracují v jedné z místních velkých firem. Kontakt na Michala A. jsem získala v O1, kam docházel i jeho malý syn, se kterým jsem se seznámila v rámci svého působení.

Marek B. – Muž, 28 let, pochází z Mongolska, stejně jako Michal A., který mi kontakt s Markem pomohl zprostředkovat. Pracují s Michalem A. ve stejné místní korporaci. Marek do Česka přijel už v roce 2013, původně se chtěl po nějaké době do rodné země vrátit, ale našel si tady přítelkyni a chtějí se zde společně usadit. Nelíbí se mu přístup firmy, kde od začátku pracuje, k mongolským zaměstnancům.

Viktorie C. – Žena, na věk jsem se nedotazovala, do České republiky přijela před třemi lety se svým partnerem z Ukrajiny, po svém příjezdu využívala služeb O2, kam přišla cíleně kvůli kurzům českého jazyka, které O2 pořádá. Velmi jí na znalosti českého jazyka záleželo, dobrovolně pak sama navštěvovala další kurzy, jelikož se chtěla věnovat práci s lidmi a nechtěla být zavřená v jedné z místních fabrik. V ČR vystřídala více profesí, v současné době pracuje jako prodavačka v menším obchodě v centru města.

Roman D. – Muž, 23 let, do České republiky přicestoval se svým starším bratrem z Vietnamu v roce 2016, po jeho příjezdu mu byla nápomocná O1. Do Česka s bratrem přijeli, aby zabezpečili své rodiče ve Vietnamu, jelikož jeho otec měl úraz, po kterém není schopný chodit do práce. Po svém příjezdu pracoval ve dvou různých firmách, kde vykonával manuální práci.

Jana E. – Žena, 15 let, její otec v ČR žije od roku 2007, kdy přicestoval cíleně za prací. Jana se svou matkou a starším bratrem za ním přijeli po dvou a půl letech. Její otec si zde vybudoval úspěšné podnikání v oblasti prodeje potravin. Povinnou školní docházku zahájila ještě ve Vietnamu, přechod do české školy pro ni byl velice složitý. Dochází pravidelně do O1. Dala mi tip na informanta Romana D., který se přátelí s jejím starším bratrem.

Patricie S. – Žena, v O1 pracuje již třináct let, zastává pozici sociální pracovníce, která obnáší přímou práci s klienty. Vždy ji lákala práce s cizími kulturami.

Sylva P. – Žena, vykonává pozici sociální pracovníce v O2, kde pracuje 4 roky. Na této práci s lidmi ji nejvíce naplňuje sbírání lidských příběhů⁸.

1.3 Záznam a organizace dat

Rozhovory, které byly s informanty vedeny v prostředí organizací, jsem se rozhodla nenahrávat, jelikož by používání záznamového zařízení bylo v rozporu s jejich vnitřními pravidly a tento krok by mohl narušit vybudovanou vzájemnou důvěru. Při rozhovorech, které se uskutečnily mimo institucionalizované prostředí, jsem informanty o záznam dat na diktafon požádala, ale žádný z nich si nepřál být nahráván, což plně chápu a respektuji. Například informantka Viktorie C. reagovala na dotaz s možností pořízení nahrávky následujícím způsobem: „*Ne, ne, nahrávat prosím ne... Aby to někdo ještě neslyšel, nechci mít pak nějaké problémy, nebo tak něco*“ (Viktorie C., terénní deník). Viktorii jsem sice na začátku ujistila, že nahrávku by nikdo jiný kromě mě neslyšel, ale její obavy jsou naprosto pochopitelné a já

---

⁸ Pro lepší orientaci v textu práce a rychlé připomenutí informantů byl vytvořen jejich přehled, který je možné nalézt na poslední straně práce 92, jako přílohu č. 2 Přehled informantů.

jsem svým informantům vděčná, že mi vůbec byli ochotni rozhovory poskytnout a spolupodílet se tímto na mém výzkumu.

Záznamové zařízení mi bylo dovoleno použít při rozhovorech se sociálními pracovníci organizací, které s tímto krokem souhlasily prostřednictvím zvolení kladné možnosti v informovaném souhlasu⁹, který jim byl v rámci etiky výzkumu předložen. Transkripci rozhovorů jsem pro následnou lepší orientaci v získaných datech provedla pomocí techniky shrnujícího protokolu, který nezachovává celý text, ale jednotlivé významové části se integrují nebo se mohou vypustit, protože již byly obsaženy v jiných jednotkách textu (Hnedl 2005: 209).

Informace získané z předem domluvených rozhovorů jsem zaznamenávala rovnou při jeho průběhu¹⁰ do terénního deníku, který jsem s sebou pro tyto účely měla a ihned po rozloučení s informanty jsem tyto informace přenesla do digitální podoby pomocí notebooku. Data, která byla pořízena v jednotlivých organizacích, byla též zaznamenávána do terénního deníku, přičemž vždy záleželo na vhodnosti situace k zápisu. Ne vždy bylo možné neprodleně vytáhnout terénní deník a přerušit tím dosavadní činnost, které jsem se spolu s informanty věnovala. Informace a vzniklé situace jsem se snažila v hlavě opakovat, aby i po časové prodlevě došlo k co největšímu uchování získaných dat z terénu a ta mohla být do psané formy zaznamenána co nejpřesněji.

---

⁹ Informovaný souhlas viz příloha č. 1. Možnost výběru ANO/NE u části „Souhlasím se zaznamenáním rozhovoru na nahrávací zařízení“ jsem zvolila, jelikož jsem nechtěla, aby byl souhlas se záznamem rozhovoru na diktafon pevnou podmínkou informovaného souhlasu a neodradil tak některé informanty od poskytnutí rozhovoru.

¹⁰ Do terénního deníku jsem se v průběhu rozhovorů snažila poznačovat i pauzy, odmlky a vycpávková slova. Jelikož jsem při rozhovorech s cizinci nepoužívala nahrávací zařízení, chtěla jsem v následných citacích informantů dosáhnout co největší autenticity.

Sběrem dat v terénu jsem získala širokou škálu informací, ze kterých byla vytvořena rozsáhlá dokumentace, která je velice komplexní, a proto je důležité, aby byla dobře organizována tak, aby nalezení potřebné informace bylo pro výzkumníka co nejsnadnější (Disman 2002: 316). Důležitým krokem při práci se získanými daty bylo jejich kódování. Data byla kódována pomocí otevřeného kódování, při kterém byla v textech lokalizována různá témata a následně jim byla přiřazena označení (Hendl 2005: 247).

1.4 Popis terénu

Terénem pro realizaci mého výzkumu se staly dvě organizace, které se zaměřují na pomoc cizincům a jejich integraci do majoritní společnosti. Tyto dvě organizace budou z důvodu zachování jejich anonymity v práci označovány jako O1 a O2. Nejdříve jsem v rámci stáže na vysoké škole měla možnost působit v organizaci O1 a zažít tak na vlastní oči, jak moc je důležitá aktivní pomoc cizincům, kteří přicházejí do České republiky a ocitají se tak v naprosto neznámém prostředí, které je plné kulturních odlišností.

V této organizaci jsem se pohybovala především v prostředí dětí cizinců, pro které je zde vyčleněný speciální program s aktivitami, které pomáhají usnadnit jejich integraci do české společnosti. Do O1 za tímto účelem dochází děti různých národností a vytváří tak multikulturní prostředí. „*Chodím do O1 ráda, protože se tu cítím dobře a vím, že jsme tady na tom všichni stejně, tady nikdo nekouká tak jako třeba ve škole, že jsem jiná a tak*” (Jana E., terénní deník). Vizí organizace O1 je mimo jiné i integrace dětí cizinců do české společnosti, k čemuž využívají širokého souboru aktivit, které jsou realizovány v rámci multikulturního setkávání dětí v prostředí organizace. Tyto děti se nacházejí v nelehké životní situaci, kdy jsou často ze dne na den odloučeny od svých kamarádů a zbytku rodiny a ocitají se v nové zemi, která jim mnohdy zasadí ránu v podobě nepochopení, xenofobie a řady stereotypních

představ a předsudků, které o nich lidé v majoritní společnosti sdílejí. To vše se podílí na utváření jejich osobnosti a toto prostředí v O1 je dle slov Jany E. jediným místem, kde se mohou skutečně uvolnit a mají pocit, že v tom nejsou sami

Nejpočetnější věkovou skupinou navštěvující multikulturní centrum při organizaci O1 se ukázaly být děti ve věku jedenácti let. Jejich společné vazby jsou mimo jiné prohloubeny i skutečností, že většina těchto dětí navštěvuje stejný ročník na totožné základní škole. V největším počtu jsou zde zastoupeny děti z Mongolska, Vietnamu, Bulharska a Ukrajiny, ale výjimkou nejsou ani děti z Mexika či Nepálu. Jejich počet se neustále mění, jelikož noví zájemci mají dveře otevřené a mohou O1 začít navštěvovat prakticky okamžitě po příjezdu do České republiky.

Aktivita, které jsou v rámci tohoto projektu provozované, se fokusují především na zlepšení jazykových dovedností, jelikož jazyková bariéra s sebou přináší druhotný problém v podobě nezvládnání učiva ve stejném tempu, jako ho zvládají děti z majoritní společnosti, a proto je z hlediska organizace O1 tato nedostatečná a mnohdy i nulová znalost českého jazyka největším problémem v procesu integrace. Zúčastněným pozorováním v organizaci jsem zjistila, že děti, které mají kamarády hovořící stejným jazykovým kódem, a to ať v prostředí organizace či ve školním prostředí, disponují podstatně horšími znalostmi českého jazyka než děti, které nemají možnost svůj mateřský jazyk v tomto prostředí aktivně používat, a to nezávisle na délce pobytu v České republice. Pracovníky organizace je kladen velký důraz na to, aby děti mezi sebou v prostředí nemluvily svým mateřským jazykem, ale pouze česky, což mnohdy bývá předmětem velkých diskuzí a sporů mezi nimi a dětmi. Tato situace totiž může spíše připomínat proces asimilace¹¹ než původně zamýšlenou integraci.

---

¹¹ Pojem asimilace je blíže vysvětlen v podkapitole 2.4 Asimilace.

Historie organizace O1 se začala psát na konci minulého století, kdy došlo k založení občanského sdružení, které se angažovalo v oblasti lidských práv s hlavním zaměřením na rasismus a xenofobii. Postupem času začaly aktivity sdružení směřovat především do oblasti spojené s cizineckou problematikou, přičemž tyto aktivity cílily na integraci cizinců do české společnosti. V souvislosti s tímto záměrem sdružení otevřelo poradnu pro integraci cizinců, ve které začalo poskytovat poradenství v sociální a právní sféře lidem, kteří chtějí trvale pobývat v České republice. Jak se můžeme dočíst ve výroční zprávě, postupem času se aktivity organizace rozšiřovaly, osvědčily se integrační kurzy českého jazyka a sdružení zařadilo na své pole působnosti i práci s dětmi cizinců (Organizace O1 2018).

V současné době je O1 stabilní organizací, která se soustředí na poskytování vzájemně navazujících služeb cizincům v lokalitě svého působení. Hlavním posláním této organizace je pomoc cizincům, kteří se chtějí stát občany České republiky, překonávat společenské, kulturní a jazykové bariéry, k čemuž využívají odborné sociální poradenství a vzdělávací aktivity. Cizincům je v rámci odborného sociálního poradenství poskytováno několik služeb, kterých mohou kdykoli využít. K jedné z nich patří ambulantní poradenství, které je bezplatně poskytováno sociálním pracovníkem přímo na pobočkách organizace. Další formou služby je terénní poradenství, které je realizováno v celé oblasti působení za pomoci sociálního pracovníka a tlumočnicka přímo v terénu.

Organizace nabízí svým klientům také služby asistence úzce související s tlumočením¹², které zajišťuje rodilý mluvčí a usnadňuje tak cizincům komunikaci s úřady, v zaměstnání, s lékaři, nebo ve školních zařízeních, což cizincům jejich příjezd do cizí země, který pro ně není lehký, velice usnadní, což potvrdili i samotní informanti. „*My sem přijeli hodně pozdě*

---

¹² O tlumočnických službách dále pojednává podkapitola 4.3 Tlumočení a jeho negativní následky.

v noci a ráno už jsme museli řešit všechny tyhle věci s úřady, my nevěděli, co se tady všechno potřebuje a tady v Česku nerozuměli. Náš bratranec sem taky přijel, ale už dřív než my, my nemáme vztahy dobrý, on je tady s rodinou svojí manželky, ale řekl nám o OI, že tam máme jít a pomůžou nám s tím. Tak jsme tam šli a tam nám domluvili paní, která uměla vietnamsky, ale i dobře česky taky a ta s námi šla zařídit věci jako pobyt, aby se tady mohlo zůstat. To bylo dobrý, že nám s tím takhle pomohla, my nerozumíme, co po nás úřad chce, to nám pomohlo“ (Roman D., terénní deník). Informant Roman D. v citaci popisuje, jak jemu a jeho bratrovi, se kterým do České republiky přicestoval, pomohla tlumočnice zařídit náležitosti ohledně pobytu, čímž jim jejich příjezd do cizí země výrazně ulehčila. Jelikož je znalost českého jazyka podmínkou pro udělení trvalého pobytu, ale především je sdílení stejného jazykového kódu důležitým prvkem při procesu integrace do majoritní společnosti, pořádá organizace pravidelně jazykové kurzy¹³ pro začátečníky, mírně pokročilé a pokročilé, které cizincům aktivně pomáhají ve zlepšení komunikačních dovedností v českém jazyce a tím příznivě působí na proces integrace do české společnosti. Tento krok zároveň napomáhá předcházet vzniku uzavřených komunit, které jsou izolovány od majoritní společnosti. „*Hodně velký problém vidím v tom, že vytvářejí spíše uzavřené komunity, kde se všichni domluví, takže pak nemají potřebu učit se mluvit česky, žejo, když tam všichni mluví svým rodným jazykem, tak to prostě nepotřebují, tohle je nejsilnější asi u Mongolů, tam je ta komunita hodně uzavřená“* (Patricie S. 8. 2. 2019).

Největší poptávka sociálního poradenství vzniká v situacích, které cizinci nejsou schopni v cizí zemi sami vyřešit, jedná se nejčastěji o oblast financí spojenou s dluhy a

---

¹³ Informant Roman D., který po svém příjezdu v roce 2016 s bratrem sám kurz českého jazyka absolvoval, pomohl svému kamarádovi, který také přijel do ČR a na kurz ho doprovodil, tento okamžik byl mým prvním setkáním s tímto informantem, které mi pomohla zprostředkovat Jana E. a její bratr.

exekucemi. Organizace O1 se v těchto případech aktivně podílí na řešení zadluženosti těchto lidí, kteří se do svízelné situace mnohdy dostanou omylem či neznalostí fungování české společnosti.

Organizaci O2 jsem oslovila po skončení působení v organizaci O1, jelikož se jejich aktivity prolínají a jejich pole působnosti se nachází ve stejné lokalitě, chtěla jsem pro svůj výzkum získat větší množství dat a informace také z dalšího úhlu pohledu.

Organizace O2 se stejně jako O1 snaží vytvořit prostor, ve kterém bude možná dlouhodobá podpora integrace cizinců do české společnosti. Aktivity obou organizací se vzájemně prolínají a jelikož už byly představeny v případě organizace O1, nepokládám za přínosné tyto služby představovat znovu. Rozhodně tím však nechci způsobit dojem, že by organizaci O2 měl být v práci věnován menší prostor. Podstatný rozdíl mezi O1 a O2 vnímám ve faktu, že O2 neposkytuje žádnou ze svých služeb cizincům, kteří do ČR přicházejí ze zemí Evropské unie, kdežto O1 poskytuje svou pomoc nejen občanům třetích zemí, ale i cizincům kteří přicházejí z členských států EU. Další rozdíl mezi O1 a O2 je patrný z hlediska zřizovatele, kterým je v případě O2 Ministerstvo vnitra ČR, v čemž informantka Sylva P. shledává velkou překážku¹⁴. „*Nás zřizuje Ministerstvo vnitra a to je to stejné Ministerstvo, které jim povoluje pobyty, takže za mě jako je tohle velká bariéra pro ty lidi, kdy oni vidí to stejné logo, které vidí na těch svých rozhodnutích, tak pak vidí na našich dveřích a to v nich může vytvářet určitou nedůvěru, že jsme úředníci a lidi, kteří se pohybují na hraně zákona, tak nás nevyhledají, protože prostě mají strach, že by tam byla nějaká povinnost je hlásit, nebo tak, což samozřejmě není, ale to jako nevysvětlíte davově*“ (Sylva P. 21. 2. 2019).

---

¹⁴ O faktorech, které mohou ovlivňovat volbu cizinců mezi organizacemi O1 a O2, se zmiňuji dále v podkapitole 4.1.1 Faktory ovlivňující výběr mezi O1 a O2.

1.5 Vstup do terénu a získávání kontaktů

Svou první zkušenost s terénem jsem získala v rámci své praxe v organizaci O1. Do kontaktu jsem v tu dobu přišla především s dětmi cizinců, na což jsou zvyklé, protože se v organizaci vystřídá poměrně velký počet stážistů. S tím však souvisí ne příliš velká důvěra ze strany dětí. Z počátku jsem cítila, že mi v terénu byla přidělena identita někoho, kdo je tu na krátký čas a poté zase odejde, jako se tomu děje ve většině případů. Změnu své pozice jsem pocítila ve chvíli, kdy se překlenula doba skončení stáže a já jsem v terénu stále setrvala, děti se postupně staly více otevřenějšími a daly mi dobrovolně nahlédnout do svých životů. Jako důležitý moment jsem vnímala snahu o interakci na různých sociálních sítích, která přišla ze strany několika dětí, jakož i ze strany informantky Jany E., kterou jsem do svého výzkumu jako jedinou z nezletilých informantů zařadila¹⁵. Prostřednictvím těchto kroků jsem vycítila, že jsme si mezi sebou vybudovali důvěru a přátelský vztah, který se snažím udržovat i po skončení výzkumu, jelikož děti potkávám velice často ve svém okolí a jsem vždy ráda, když si spolu vyměníme pár milých slov.

Navázáním důvěry s dětmi cizinců se mi podařilo získat další kontakty, jako tomu bylo v případě informanta Michala A., který je otcem jednoho z chlapců, se kterým jsem v multikulturním centru organizace O1 navázala přátelský vztah a Michal A. ho chodil po skončení aktivit vyzvedávat. Od pracovník organizace jsem se dozvěděla, že jako jeden z mála dospělých, kteří zde mají své děti, rozumí česky, což pro mě bylo impulsem k tomu, abych se Michala A. pokusila oslovit. Poradila jsem se s jeho synem, kterému jsem se v první řadě pokusila vysvětlit, kdo je antropolog a co že to vlastně zkoumá. Po příchodu otce se

---

¹⁵ I když jsem přišla do kontaktu s více dětmi, které mi sdělily zajímavé informace, do výzkumu jsem zařadila pouze Janu E. a to z důvodů, které vysvětluji v podkapitole 1.6 Etické aspekty výzkumu.

k němu syn bleskurychle rozběhl a všechny nabyté informace na něj vychrlil v jejich rodném jazyce. Jeho reakce byla zpočátku rozpačitá a později se mi přiznal, že vlastně nevěděl, co se po něm bude chtít, ale když jsem mu vysvětlila všechny náležitosti ohledně výzkumu a požádala ho, zda by bylo možné udělat s ním rozhovor, který bude naprosto anonymní, souhlasil a sám navrhl, který den by se mu to nejvíce hodilo, až si opět půjde vyzvedávat syna. S Michalem A. se mi i po domluveném rozhovoru podařilo vést několik neformálních rozhovorů, které vždy probíhaly v prostředí O1.

Dalším informantem, kterého jsem získala díky kontaktům s dětmi z multikulturního prostředí O1, je Roman D. Kontakt s Romanem D. mi pomohla zprostředkovat informantka Jana E., zeptala jsem se jí, jestli neví o nějakých dalších lidech, kteří by byli ochotni účastnit se na mém výzkumu a Jana na můj dotaz reagovala následujícími slovy: „*To nevím...Jo počkej nebo Roman by mohl, ten se zná s mým bráchou, ten je taky z Vietnamu a chodil sem do O1, já se zeptám bratra, jo.*“ S Romanem D. jsme se potkali také v prostředí O1, jelikož je mu známé a od Jany E. jsem se dozvěděla, že sem doprovází svého kamaráda na jazykové kurzy a navrhl, že se při této příležitosti můžeme setkat. Roman D. byl velmi milý a snažil se mé dotazy co nejobsáhleji komentovat, i když mu některá slova a obraty dělaly problém, jak sám říká: „*Já jsem se za tři roky česky něco naučil, ale pořád nerozumím hodně věcem, a když rozumím, trvá mi to dlouho, než řeknu, co chci*“ (Roman D., terénní deník).

Kontakt s Markem B. se mi podařilo navázat především díky informantovi Michalovi A., který s ním pracuje na stejné pozici v místní firmě a kontakt na něj mi doporučil při rozhovoru na téma přátelé. Dal mi jeho e-mailovou adresu a slíbil, že ho bude informovat o tom, že se ho chystám za účelem výzkumu kontaktovat. S Markem B. jsem se chtěla poznat ještě před tím, než si domluvíme schůzku na konkrétní rozhovor, a tak jsme se setkali před O1, když přišel společně s Michalem A. pro syna. Poté jsme se domluvili na dalším setkání,

jehož lokalitu vybral sám informant. Marek B. tu v současné době žije šest let a osvojil si velmi dobře jazykové znalosti češtiny. Z tohoto důvodu se také stal jedním z mých hlavních informantů, jelikož i když jsme se viděli teprve podruhé, sdělil mi velké množství informací, přičemž mnoho z nich bylo citlivého charakteru, čehož si velmi vážím.

Informantku Viktorii C. jsem poznala v O2 při jednom ze zúčastněných pozorování na kulturní akci, kterou organizace pořádala. Oslovit jsem se ji rozhodla především proto, že mi byla lidsky sympatická a v první chvíli jsem vůbec nepomyslela na to, že by se mohla podílet na mém výzkumu. Viktorie C. byla velmi společenská, vedly jsme poměrně dlouhý neformální rozhovor, který mi o ní hodně prozradil. Po tomto rozhovoru jsem se ji rozhodla oslovit s myšlenkou, zda by se nechtěla na mém výzkumu podílet a celý projekt s jeho cíli jí představila. Zpočátku byla trochu rozpačitá a začala mi klást další otázky¹⁶ ohledně výzkumu, ty jsem jí podrobně zodpověděla a jakmile získala všechny potřebné informace, s účastí na výzkumu souhlasila a domluvily jsme si schůzku, která se dle přání informantky konala v jednom z místních parků.

1.6 Etické aspekty výzkumu

Etické aspekty tvoří nesmírně důležitou část všech antropologických výzkumů. Jelikož největší část mých informantů tvoří cizinci, kteří jsou z hlediska sociálního vyloučení velmi ohroženou skupinou, bylo nutné se získanými daty nakládat velmi zodpovědně, citlivě a s rozvahou. Zkrátka tak, aby výzkum nepřinesl žádné negativní dopady na jeho účastníky.

---

¹⁶ Viktorii C. například zajímalo, kdo už se na mém výzkumu podílel, jestli už jsem dělala rozhovor s někým, kdo je taky z Ukrajiny, jak dlouhý by rozhovor byl a zda mám nějaké konkrétní dotazy.

Na začátku celého výzkumu bylo důležité seznámit informanty s jeho cílem a obsahem, vysvětlit jim, k jakým účelům budou použita data, která mi poskytnou a jakou formou budou publikovány jeho výsledky. Informant musí vědět, že jeho účast na výzkumu je naprosto dobrovolná a může tuto účast kdykoli během výzkumu zrušit. Zároveň jsem považovala za podstatné informantům vysvětlit, že pokud nebudou chtít zodpovědět některou z mých otázek, tak v žádném případě nemusí a mohou kdykoli odmítnout. Poté jsem informantům předložila informovaný souhlas, ve kterém byly uvedeny výše zmíněné body, přičemž jedna kopie náležela každému z informantů.

Bezpodmínečným bodem tohoto výzkumu byla anonymizace nejen všech zúčastněných informantů, ale i celé lokality, ve které byl výzkum prováděn, avšak je možné, že z popisu terénu budou někteří zasvěcení jedinci schopni vytušit, o které lokality by se mohlo jednat, což ovšem nikdo nemůže říci s naprostou jistotou.

Důležitým krokem bylo důkladné promyšlení důsledků mého jednání. Lidé v terénu by měli být pro výzkumníka prioritou a rozhodně by je neměl stavět nad své vlastní zájmy v podobě publikování jakýchkoli informací ve snaze honby za „senzací“. „Ačkoliv mohou být uváděná data sebevíce hodnotná a unikátní, [...] jejich zveřejnění by nemělo vést k bezprostřednímu ohrožení respondenta“ (Pavlásek 2013: 28). Můj terénní výzkum probíhal dlouhou dobu v prostředí dětí cizinců, a i když jsem zde nasbírala velké množství informací, rozhodla jsem se, že výpovědi těchto dětských informantů do svého výzkumu nezahrnu. Dlouho jsem přemýšlela a došla k závěru, že informanti, kterým ještě nebylo ani dvanáct let a pochází z naprosto odlišného kulturního prostředí, mi důvěrné informace sdělili, protože cítili, že mi mohou důvěřovat a nejsem si jistá, že takové dítě ve svém věku dokáže pochopit podstatu prováděného výzkumu a samo rozhodnout, zda si přeje, aby informace, které mi v nejlepším vědomí sdělilo, byly publikovány. Jejich rodiče byli těžko k zastížení a pokud už

by bylo možné je o participaci jejich dětí na výzkumu požádat, nedisponovali takovou znalostí češtiny, abych podepsání informovaného souhlasu považovala za relevantní a etické. Výjimku jsem učinila v případě informantky Jany E., která je sice taky nezletilá, ale v jejich patnácti letech už byla schopna pochopit, co účast na výzkumu obnáší a jeho celkovou podstatu. Informovaný souhlas sice za Janu podepsala její matka, ale důležité pro mě bylo, že matce všechny informace vysvětlila sama, tudíž jsem věděla, že si svou účast plně uvědomuje a dobrovolně s ní souhlasí.

Publikovaná data by v žádném případě neměla informanty jakkoli ohrozit či jim způsobit újmu. Informantka Sylva P., která mi rozhovor dovolila nahrát, mě po nějaké době požádala, zda bych mohla jednu konkrétní část její výpovědi do své práce nezahrnout. Jejím požadavku jsem bez váhání vyhověla a informace z práce odstranila.

Výzkum mi pomohl vybudovat několik přátelských vztahů s dětmi, které mi daly svou důvěru a ze své vlastní iniciativy projevily zájem o udržování kontaktu i mimo organizaci, což mi v praxi ukázalo, jak důležitá je zodpovědnost za lidi, které si k sobě výzkumník během působení v terénu určitým způsobem připoutá a že by tyto vztahy neměly sloužit jen jako součást výzkumu a končit společně s ním, ale měly by přetrvat a být nadále udržovány.

2 VYMEZENÍ POJMŮ

Téma, které jsem se ve své bakalářské práci rozhodla zkoumat, se týká problematiky integrace cizinců, což s sebou přináší další řadu nejednotných terminologií, na které je možno nahlížet z mnoha různých perspektiv a přistupovat k nim z odlišných teoretických konceptů. Je nutné stanovit, jak budou ony konkrétní termíny a koncepty, se kterými budu ve své práci pracovat, nahlíženy a vykládány.

2.1 Migrace

S tématem integrace cizinců úzce souvisí také otázka migrace, která se v posledních letech stala v souvislosti s migrační krizí¹⁷ velmi ostře diskutovaným tématem napříč společnostmi a nejrůznějšími mediálními platformami. Sitek poukazuje na to, že změna charakteru migrací zapříčinila, že se (i)migrační otázky staly nedílnou součástí našeho všedního života (Sitek 2011: 29). Pozoruji, že slovo migrace rezonuje českou společností z větší části v duchu negativity a zároveň se potýkám s názory lidí, kteří migraci přisuzují nálepku novosti. Proto bych se v této podkapitole chtěla zabývat nejen samotným jevem migrace, ale zároveň bych se ráda věnovala migraci v kontextu české společnosti, čímž bych chtěla poukázat na to, že se nejedná o otázku několika posledních let, jak se mnozí jedinci mohou mylně domnívat.

„Teorie migrace, jako každá teorie, prochází vývojem, který koresponduje s vývojem teorie a metodologie vědy jako celku” (Uherek 2008: 75). Postoj dnešní české společnosti

---

¹⁷ Jak se můžeme dočíst u Sitka, v roce 2015 vyvolal pohyb uprchlíků směrem do Evropy hysterii, přičemž nejen český veřejný prostor byl zaplaven překvapením z migračních proudů, k jejichž zviditelnění došlo v kontextu jedné z intenzivnějších vln uprchlíků poslední doby (Sitek 2016: 12).

k migraci budí dojem, že je tento fenomén mezi lidmi vnímán jako poměrně nový jev, který v české společnosti zaujímá své místo teprve několik desetiletí, ale Šiklová, která označuje migraci jako jev, pro který je charakteristický pohyb z místa na místo, z jedné země do druhé, poukazuje na to, že tento jev není nic nového, ale naopak provází lidstvo už od samého začátku (Šiklová 1998: 38). S podobnou argumentací se můžeme setkat i u Baršové a Barši: „Migrace spoluutvářela dějiny lidstva od jeho prvopočátku. [...] Změnila se ale povaha migrace a její vnímání západními společnostmi” (Baršová, Barša 2005: 7). Vnímání migrace nejen západními společnostmi se v posledních uplynulých letech ubírá směrem negativity a neochoty přijímat mezi sebe kohokoli, kdo nese sebemenší známky kulturní jinakosti, přičemž tyto tendence je možné zaznamenat i na území České republiky. „Z mnoha výzkumů veřejného mínění i politických projevů, jež na těchto výzkumech zřejmě staví, je patrná velká obava české (dosud etnicky velmi homogenní) společnosti z neznámého a nechut’ vzít na vědomí, že s měnícím se světem a historií přicházejí i měnící se potřeby. Migrace přitom byla vždy součástí lidské historie, tu českou, resp. československou, nevyjímaje“ (Koldinská 2016: 12).

K otázce migrace, jakožto součásti české historie, se vyjádřila i informantka Patricie S., která zdůrazňuje, že migrace na českém území není žádným novým jevem, jak se někteří občané České republiky mohou domnívat, ale že se cizinci na českém území vyskytovali dávno před tím, než začala být silně medializována tzv. uprchlická krize. „*Jako cizinci se tady v Česku opravdu neobjevili teprve před pár lety, až když začali ti šílenci z SPD a podobní strašit lidi s nějakou uprchlickou krizí, to jenom pak někteří jedinci mohou nabývat takový dojem, jo, o to jim taky jde. Přitom kolik tisíc Rusů sem přišlo ještě do Československa, a to samý Vietnamci, těch, co tady bylo už někdy v 60. letech, jo, ale pak stejně poslouchám, že to tady nikdy nebylo, takže to je pak těžký*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). O přijímání ruských

emigrantů na začátku dvacátých let dvacátého století se zmiňuje i historička Kopřivová: „V rámci tzv. Ruské pomocné akce přijala tehdejší mladá Československá republika několikatisícovou vlnu ruských emigrantů. [...] Československá republika byla jednou z mála zemí, které nabídly uprchlíkům pomoc organizovanou na státní úrovni a financovanou v rámci státního rozpočtu“ (Kopřivová 2015: 27-28).

Jak v rozhlasovém vysílání¹⁸ uvedl historik Stehlík, výraznou změnu v oblasti migrační situace přineslo období druhé světové války, která znamenala absolutní etnický přerod střední Evropy a konkrétně i Československa, což přineslo zcela novou situaci, se kterou se vstoupilo do poválečného období (Stehlík 2018). „Zcela jiný charakter dostaly migrace obyvatelstva v době nesvobody v období 1938-1989. Na rozdíl od demokratické první ČSR a liberálního pojetí na konci monarchie nyní opět přichází doba útěků z politických důvodů, a dokonce i nucené hromadné migrace, a to nejenom odsun Němců po druhé světové válce, ale i manipulace s Maďary či Romy“ (Scheu 2011: 125).

Po období nesvobody a roce 1989 dostává migrace na dnešním českém území zcela nový rozměr. Jak se můžeme dočíst u Uherka, v období vzniku České republiky docházelo k výraznému nárůstu počtu cizinců, přičemž tento proces byl započat ještě v Československu právě po roce 1989. Tento migrační vzrůst souvisel především s liberalizací pracovního trhu, otevřením možnosti podnikání, většími možnostmi zaměstnávání cizinců a celkovou demokratizací společnosti (Uherk 2008: 85). Na tuto podstatnou změnu v oblasti migrační situace podle autora reagovala česká společnost hned několika způsoby. Na jedné straně

---

¹⁸ Jsem si vědoma populistické povahy tohoto audio zdroje. V knihovně jsem se v autorových publikacích (například *Moje Československo*) snažila najít pasáže, které by vypovídaly o daném období podobnou formou, jako zazněla v rozhlase, nicméně se mi to nepodařilo a z tohoto důvodu je tento zdroj ponechán.

bylo možné zaznamenat strach a xenofobní reakce, na druhé straně probíhala snaha o vyrovnání s imigračními vlnami a zároveň přišel i záměr ze zvýšeného zájmu o Českou republiku také profitovat (Uherek 2005: 3).

Dnešní společnost má tendence vnímat migraci převážně jako negativní jev, který se někteří představitelé státu nebojí používat jako nástroj šíření strachu za účelem vlastního profitu, což ale velmi ovlivňuje smýšlení společnosti, s čímž je spjata i četná kritika Evropské unie, jakožto instituce, která je za situaci s migrační krizí odpovědná. „Novost otázky přistěhovalectví je zvýrazněna také kontextem směřování a následného začlenění České republiky do Evropské unie. Téma přistěhovalectví je s ‘návrtem do Evropy’ provázáno jak v migrační realitě, tak v migrační politice. Na jedné straně členství v Evropské unii zvyšuje přitažlivost České republiky jako cílové imigrační země. Na druhé straně formuluje Unie společné rámce migračních politik¹⁹, a tím spoluurčuje klíčové téma české přistěhovalecké agendy” (Bařšová, Bařša 2005: 205).

2.2 Migrační politiky

Migrační politiky zastávají důležité místo v otázce migrace cizinců, přičemž autor tímto termínem označuje politiky směřující k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice – v případě Evropské unie přes její vnější hranice. Migrační politiky se týkají jak regulace a usměřování legální migrace, tak postihu a prevence nelegální migrace, s čímž souvisí vydávání víz a pasů a ostraha hranic. Vedle těchto otázek zahrnují migrační

---

¹⁹ O migračních politikách a specifických oblastech migrace, kterých se nejvíce dotýká společná politika EU, pojednává podkapitola 2.2 Migrační politiky.

politiky také politiky imigrační a integrační (Baršová, Barša 2005: 10). Drbohlav označuje vstup České republiky do Evropské unie jako krok, který s sebou přinesl nový důležitý aspekt v podobě rozdílného právního přístupu k občanům EU/EHP a Švýcarska na jedné straně a ke státním příslušníkům třetích zemí na straně druhé (Janská, Drbohlav 2008 in Drbohlav 2010: 78). Tento rozdílný právní přístup je patrný i v případě fungování O1 a O2, přičemž cílovou skupinu organizace O2 tvoří pouze cizinci přicházející ze třetích zemí²⁰.

Migrační politika České republiky má své pevné zakotvení v rámci společných politik Evropské unie a její aplikace v praxi do značné míry vyplývá ze společných právních nástrojů EU. Mezi specifické oblasti migrace, které jsou nejvíce regulovány společnými politikami Evropské unie, se řadí především mezinárodní ochrana, společná vízová politika, ochrana vnější hranice EU a oblast návratů – včetně vyhošťování neoprávněně pobývajících cizinců (MVČR 2018: 13). Scheu však upozorňuje na to, že na jedné straně stojí rozdílné zájmy zemí, odkud migranti přicházejí a na straně druhé stojí zájmy zemí, které se staly cílovými destinacemi, což velmi komplikuje nalezení obecného mezinárodního standardu ve věci migračního práva (Scheu 2011: 93).

V oblasti legální migrace a integrace cizinců si však členské státy EU zachovávají poměrně značnou míru suverenity (MVČR 2018: 13). „V této iniciační fázi tvorby integračních politik je na straně hostitelské společnosti hlavním aktérem odpovědným za proces integrace stát zastoupený vládními institucemi, které prostřednictvím návrhů legislativních opatření a souboru požadavků směřují proces integrace na národní úrovni“ (Trbola 2011: 73).

---

²⁰ Rozdílná klientela organizací O1 a O2 je blíže popsána v podkapitole 1.4 Popis terénu.

V případě mého výzkumu se ukázal být stěžejní legislativou Zákon o pobytu cizinců na území České republiky, jehož častou novelizací vnímá informantka Patricie S. jako úskalí, jelikož cizinci tuto změnu často nepostřehnou a mohou se nevědomky ocitnout v situaci, kdy se jejich pobyt na území České republiky stane nelegálním. „*Zákon o pobytu cizinců je velmi striktní, a ještě se pořád více méně každý rok novelizuje, a i ta reakce těch cizinců je taková, že oni ten zákon nesledují, nestudují a pak často narážejí, protože při té změně je něco, co bylo, tak už je zase jinak a oni jsou z toho překvapení a někdy to má i fatální důsledky v tom smyslu, že se tak snadno dostanou do té nelegality*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). „Politické rozhodnutí vlády, byť se na první pohled jedná o pouhý kus papíru, může řadě lidí přinést či naopak vzít naději na pracovní místo, na studium nebo na život v příznivějším životním prostředí“ (Šerek 2012: 9).

2.3 Integrace

„Politické i akademické debaty zabývající se příchodem imigrantů do hostitelských společností a jejich dalším životem přinesly několik konceptů a modelů jejich začleňování. [...] v politice a v akademické reflexi tohoto procesu se nejvíce pracuje se dvěma základními koncepty: integrace a asimilace“ (Tollarová 2007: 72). Prvním z konceptů je proces integrace, na který se ve své práci zaměřuji. Drbohlav o integračním procesu pojednává následovně: „Výsledky tohoto procesu tedy můžeme chápat jako takový stupeň začlenění migrantů do společensko-ekonomického, právního, politického, kulturního a geografického systému většinové společnosti, kdy migranti zastávají ve společnosti podobné postavení jako členové majoritní populace“ (Drbohlav 2010: 91). Je ale nutné podotknout, že proces integrace není nikdy pouze jednostrannou záležitostí, ale jedná se o proces, ve kterém hraje důležitou roli

vzájemné přizpůsobování, k němuž dochází prostřednictvím vzájemné interakce. Tento stupeň dosažené funkční rovnováhy společnosti je pak neustále narušován, jelikož dochází k nepřetržité změně přírodních i společenských podmínek (Horáková 2001: 5).

Důležitým aspektem pro mě byl pohled na význam slova integrace očima samotných informantů, který mi prozradil nejen, jak integraci vnímají samotní cizinci, ale poskytl mi i obraz toho, jak k tomuto pojmu přistupují konkrétní organizace a jaká je jejich vize úspěšné integrace. Informantka Patricie S. o integraci cizinců hovoří následovně: *„My se v podstatě snažíme o tu integraci takovým přemostěním, ke kterému cizinci využívají naši organizaci, důležité je získání nějaké té spolupráce mezi tou majoritou a tou minoritou, aby ten člověk se do společnosti začlenil bez toho, aniž by zažíval nějaká traumata a podobně a zároveň, aby ho ta společnost, ve které žije, nějakým způsobem respektovala a on zase respektovali ji“* (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka poukazuje na nejednosměrnost procesu integrace prostřednictvím důležitosti interakce mezi členy majoritní společnosti a příchozími cizinci a zároveň zdůrazňuje fakt, že důležitý je nejen respekt společnosti vůči cizincům, ale i respektování společnosti ze strany cizinců.

Další pohled, který představuje nahlížení na integraci ze stran organizací, je reprezentován prostřednictvím informantky Sylvie P., která se k tomuto pojmu vyjádřila následujícím způsobem: *„Já integraci vnímám jako schopnost..., nebo podle mě je integrace stav, kdy ten člověk v žádném ohledu nepocituje diskomfort v tom smyslu, že se v něčem nevyzná, v něčem se neorientuje, je v něčem nový, nebo nechtěný, prostě se cítí jako doma a o to my se tady v centru snažíme“* (Sylvie P. 21. 2. 2019). Informantka ve své odpovědi klade důraz na orientaci cizinců, a to zejména v českém právním systému, která je pro nově příchozí cizince, kteří neovládají český jazyk, nesmírně obtížná. Zároveň poukazuje na pocit

nechtěnosti, který v cizincích mohou při vzájemné interakci vzbuzovat členové majoritní společnosti²¹.

Svůj vlastní pohled na integraci mi při rozhovoru poskytla i informantka Viktorie C., pro kterou hraje v procesu integrace důležitou roli především uplatnění na trhu práce a znalost místního jazyka. „*Pro mě je integrace zapadnout do té společnosti, pracovat, jako všichni ostatní, když nepracujete, tak si na vás budou ukazovat, to je ta, co nepracuje, nemůžete nikdy zapadnout... mít dobrou práci, to je pro mě základ, já jsem hodně společenský člověk, ráda pracuji a jsem s lidmi, povídám si se zákazníky. Jazyk je taky hodně důležitý, to jsem se hned šla učit česky, bez toho by to nešlo*“ (Viktorie C., terénní deník).

Podle Koldinské je právě sociální integrace cizinců základním předpokladem pro společenskou soudržnost a stabilitu a zároveň slouží jako účinný nástroj prevence sociálně-patologických jevů. Dále poukazuje na fakt, že sociální integrace neznamena podkopání principů teritoriality a zásluhovosti, na kterých evropské sociální systémy včetně toho českého stojí (Koldinská 2016: 13).

2.4 Asimilace

Vedle integrace cizinců je další možností migrantů strategie asimilace, o které se ve své práci také zmiňuji, tudíž je žádoucí vysvětlit, jak je na ni v kontextu práce nahlíženo. Jak se v souvislosti s pojmem asimilace můžeme dočíst u Šiškové, asimilační teorie vysvětluje adaptaci migranta v novém prostředí jako přirozený jednostranný proces, který se vyvíjí a po určité době končí nevyhnutelným splynutím a rozpuštěním se v majoritní společnosti.

---

²¹ O zkušenostech s xenofobií a negativních postojích majoritní společnosti pojednává prostřednictvím výpovědí informantů podkapitola 3.8. Předsudky, stereotypy a xenofobní reakce.

Zároveň se očekává, že za rychlé získání práv a povinností, které mají členové majoritní populace, migrant zaplatí tím, že přestane používat svůj rodný jazyk²² a vzdá se svých specifických sociálních a kulturních rysů (Šišková 2001: 24-25). „Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přijímané kultury“ (Brouček 1991: 204 in Průcha 2010: 56). Průcha pak v souvislosti s asimilací a jazykem migranta hovoří o tom, že při komunikaci lidí z dvou odlišných kultur postavení jazyka představitelů minoritní skupiny postupně slábne, nebo dokonce úplně zaniká, jelikož je jazyk majoritní společnosti dominantní (Průcha 2010: 56).

---

²² O situaci, která může v souvislosti s používáním rodného jazyka cizinců připomínat asimilaci, jsem se zmiňovala v podkapitole 1.4 Popis terénu v kontextu dětí cizinců, kteří jsou za používání rodné řeči v prostředí O1 kárány.

3 CIZINCI V NOVÉM SVĚTĚ

Opuštění domova a rodiny ve své rodné zemi představuje pro člověka nelehkou životní zkoušku bez ohledu na to, odkud či kam právě migruje. Cizinci se na své cestě do destinačních zemí potýkají s nejrůznějšími překážkami, jejichž překonávání s sebou přináší řadu vypjatých stresových situací, které mnohdy zažívají i po příjezdu do cílové destinace. Šišková uvádí, že migrace do neznámého prostředí hluboce zasahuje do života migrujících lidí, přičemž stres, který v tomto procesu lidé prožívají, je mnohdy přirovnáván k situacím, se kterými se lidé potýkají například při úmrtí blízkého člověka v rodině, při velkém osobním zadlužení či rozvodu (Šišková 2001: 23). Důvody migrace jednotlivých lidí jsou rozličné. Jak uvádí Horáková, tito lidé vstupují do nové země jak na základě dobrovolného rozhodnutí, jelikož očekávají zlepšení vlastních životních podmínek, tak i v důsledku tlaku, který je přiměl svou zemi původu opustit²³ (Horáková 2001: 7). V souvislosti se současným stavem migrace Sitek upozorňuje na zdánlivou bezproblémovost překročení geografických hranic s klamným zdáním, že letité bariéry tímto krokem mizí. Tato domněnka však ustupuje ve chvíli, kdy se člověk, který opustil svou zemi, rozhodne usadit na jiném národním území a stává se z něj „ten druhý“, jenž nejen kvůli své jinakosti není začleněn do kolektivního my, čímž vznikají hranice zcela nového charakteru (Sitek 2011: 30).

Překročení hranic domovské země cestou do země nové může být vnímáno jako pomyslný přechodový rituál. Arnold van Gennep uvádí, že „už jen to, že člověk žije, vyžaduje přecházení z jedné zvláštní společnosti do druhé a od jednoho společenského postavení k druhému“ (van Gennep 1996: 13). V souvislosti s migrací pak dochází v nové zemi ke

---

²³ Informantka Patricie S. hovořila i o důvodech migrace, které jsou spojené s opouštěním rodné země v důsledku válečného konfliktu. Viz podkapitola 3.2. Důvody migrace.

změně sociálního statusu člena majoritní společnosti na příslušníka minority – menšiny. T. H. Eriksen v souvislosti s konceptem etnických²⁴ menšin a většin hovoří o tom, že o menšině je možné hovořit pouze v relačním vztahu k většině a opačně, přičemž tento vzájemný vztah souvisí na určitých systémových hranicích, které jsou v dnešním světě reprezentovány převážně státními hranicemi, tudíž se v závislosti na změně státních hranic proměňuje i vztah mezi majoritou a minoritou. V důsledku toho bychom měli mít na paměti skutečnost, že skupiny, které v jedné oblasti reprezentují většinu, v oblasti jiné mohou představovat naopak menšinu (Eriksen 2012: 199).

Následující kapitola bude zaměřena na konkrétní aspekty z každodennosti života cizinců v České republice v rámci zkoumané lokality, o nichž jsem během výzkumu získala informace prostřednictvím kontaktu s informanty. Během výzkumu vykrystalizovaly určité oblasti všedního života cizinců, které se ve výpovědích informantů objevovaly ve větší míře – jedná se především o oblast trhu práce, bydlení, způsob trávení volného času či lékařskou péči. Poslední podkapitola je věnována xenofobním postojům v majoritní společnosti, se kterými se mí informanti během života na území České republiky setkali. Jejich zkušenosti jsou doplněny o výpovědi informantek Patricie S. a Sylvie P., které se s xenofobním a stereotypním chováním setkávají především ve svém zaměstnání.

3.1 Cizinci v kontextu zkoumané lokality

V rámci zachování anonymity mých informantů jsem se rozhodla anonymizovat i lokalitu, ve které byl můj výzkum realizován, proto zde nebude nijak konkretizována a bude dále označována pouze jako zkoumaná lokalita bez specifického geografického určení.

---

²⁴ Etnickou menšinou je v tomto případě míněna „skupina, která je početně menší než zbytek populace ve společnosti, je politicky nedominantní a je redukována jakožto etnická kategorie“ (Eriksen 2012: 199).

Přitažlivost zkoumané lokality pro cizince je způsobena především vysokým množstvím pracovních pozic, které jsou nabízeny v rámci několika velkých podniků, jež se v lokalitě v hojném počtu vyskytují. Cizinci tvoří nezanedbatelnou část populace zkoumané lokality, tudíž je nutné věnovat této skupině dostatečnou pozornost. Informantka Patricie S. uvedla, že zkoumaná lokalita v současné době disponuje procentuálně nejvyšším nárůstem cizinců. „*Ted' je zde nejvyšší procentuální nárůst cizinců, ne početně, ale procentuálně, takže cizinců je ted' opravdu hodně*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Samospráva zkoumané lokality se snaží předcházet jakýmkoli problémům spojeným s příchodem cizinců. Informantka Sylva P. poukazuje na jejich obavy z příchodu velkého množství dětí cizinců. „*Vždycky je děsil ten obrovský přívál dětí, co sem pak přijdou, chtějí předcházet tomu, že by nebyl dostatek zařízení pro tyto děti*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Sylva P. hovořila v souvislosti s postojem samosprávy o tom, že v listopadu roku 2017 bylo vydáno negativní stanovisko ve věci zvyšujícího se počtu pracovníků z Mongolska, ale současná situace nasvědčuje tomu, že se noví migranti ve zkoumané lokalitě stále objevují.

3.2 Důvody migrace

Z mého terénního výzkumu vyplynulo, že důvody migrace cizinců ve zkoumané lokalitě ve většině případů souvisí s pracovními příležitostmi. Všichni mí informanti²⁵ z řad cizinců v rozhovorech uvedli, že za jejich migrací do České republiky stály především ekonomické důvody. „*U nás v Mongolsku, ne, že by byla velká bída, ale ty peníze, co bych dostal tam a tady, to se nedá srovnat*“ (Marek B., terénní deník). Feistingerová uvádí, že zlom v přílivu mongolských migrantů do České republiky nastal v roce 2005, během něhož a následujících dvou let, počet Mongolů na území ČR výrazně vzrostl (Feistingerová 2011: 34).

---

²⁵ Za migrací Jany E. stály sice důvody spojené se sloučením rodiny, ale její otec, za kterým se se zbytkem rodiny vydala, do ČR přijel za účelem uplatnění na zdejším trhu práce.

Dalším příkladem migrace do ČR za účelem práce je příběh informanta Romana D., který do České republiky přijel se svým starším bratrem vydělat peníze, které posílají svým rodičům do Vietnamu, jelikož jejich otec měl pracovní úraz a nemůže tak svou rodinu zabezpečit. „*My jsme sem s bratrem přijeli vydělat peníze, posíláme jich většinu do Vietnamu, kde žijí rodiče, ale otec nemůže už pracovat, tak musíme vydělat peníze i za něj*“ (Roman D., terénní deník). Co se týče ukrajinské migrace do České republiky, Leontiyeva zmiňuje, že ukrajinská²⁶ migrace do ČR je převážně ekonomického charakteru, tudíž je většina těchto migrantů pracovně aktivních (Leontiyeva 2006: 33).

S migrací z důvodu zaměstnání, jakožto nejčastějším důvodem přesunu cizinců ze svých zemí původu do České republiky, se setkávají ve své praxi i informantky Patricie S. a Sylva P. Patricie S. však hovořila i o dalším důvodu migrace, kterým je útěk cizinců z oblastí postižených válkou. Zdůrazňovala však skutečnost, že často je tento důvod cizinci pouze uváděn, aniž by se skutečně jednalo o lidi, kteří prchají z válečných zón. „*Není to vždy tak, že by utíkali z té válečné zóny, ale stává se, že ti lidé jsou tady nějakou dobu, přijdou o ten pobyt a logicky jakoby tahle forma toho, jak tady zůstat jim přijde v ten moment jako to, co mají udělat, byť pak jsou zamítané ty žádosti z 99,9 %*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka v citaci hovoří o situaci, kdy si cizinci zkusí prostřednictvím žádosti o mezinárodní ochranu zajistit možnost setrvat na území České republiky. Tyto žádosti jsou pak povětšinou cizincům zamítány, jelikož jsou jejich důvody pro tuto žádost vnímány jako neopodstatněné, neboť ve skutečnosti jim nehrozí ohrožení na životě v důsledku válečného konfliktu v jejich rodné zemi.

Dále však informantka Patricie S. poukazuje na to, že žádosti o mezinárodní ochranu jsou zamítány i osobám, které skutečně z oblastí zasažených válkou prchají, tudíž shledává

---

²⁶ Informantka Viktorie C. do České republiky přijela se svým přítelem z Ukrajiny též za účelem zaměstnání.

rozhodnutí pověřených orgánů za neobjektivně posuzované. „*Na druhou stranu i z toho východu²⁷ jim to zamítali, když se jednalo o ty lidi z válečných zón, takže to je zase věc, že posouzení není zdaleka asi objektivní těch orgánů, co se týká té mezinárodní ochrany*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

V souvislosti s predikcemi vývoje migrační situace cizinců ve zkoumané lokalitě hovořily obě informantky z řad sociálních pracovníků o možných předzvěstech ekonomického úpadku. „*Byly zde odhady, že od začátku roku do začátku března měl počet cizinců vzrůst o 300 lidí, ale zatím nepřišel ani jeden, tak uvidíme, myslím si, že to může být první vlaštovka nějaké blížící se ekonomické krize*“ (Sylva P. 21. 2. 2018). Patricie S. zase poukázovala na fakt, že se ve zkoumané lokalitě začínají objevovat firmy, které stahují své nabídky zaměstnání. „*Když bude práce, tak sem ti cizinci budou samozřejmě dál přicházet, ale je otázkou, jak dlouho bude trvat ten ekonomický boom, protože se zde začínají objevovat firmy, které začínají odhlašovat ta volná pracovní místa a dokonce propouštějí, takže uvidíme, jak se to bude dál vyvíjet*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

3.2.1 Návraty do vlasti

Při realizaci mého výzkumu mě zajímaly nejen důvody migrace cizinců do České republiky, ale také případné návraty zpět do zemí původu a jejich motivace.

Jediným z mých informantů, který zamýšlel návrat zpět do vlasti byl Marek B., který však své rozhodnutí přehodnotil po tom, co si v České republice našel přítelkyni, se kterou by zde rád založil rodinu. „*Chtěl jsem se po nějaké době vrátit zpátky do Mongolska, ale pak*

---

²⁷ Informantka Patricie S. v citaci hovoří o lidech, kteří přicházejí z východní části Ukrajiny zasažené válkou a žádají o mezinárodní ochranu.

jsem potkal Renatu²⁸, a už nikam nechci (smích). Chtěli bychom tady spolu pak mít děti a najít si nějaké lepší bydlení“ (Marek B., terénní deník). Žádný další z informantů neprojevil v rozhovorech o návrat do vlasti zájem. „Na Ukrajinu už bych se vrátit nechtěla, tam bych se nikdy neměla tak dobře, jako tady, i Vasil²⁹ je tady spokojený, takže já se určitě vrátet nebudu“ (Viktorie C., terénní deník).

Informantka Patricie S. v souvislosti s návraty hovořila o tom, že cizinci, se kterými přijdou v O1 do styku, se málokdy vrací do své rodné země. Pokud se tomu tak děje, jedná se především o cizince v postproduktivním věku, kteří se chtějí ve stáří³⁰ opět navrátit do vlasti. V souvislosti s návratem lidí v produktivním věku informantka mluvila o mongolské ženě, která v České republice sice zůstat chtěla, ale nenalezla zde požadovanou pracovní pozici, která by odpovídala její kvalifikaci. *“V tom produktivním věku, tam se vrátila třeba doktorandka z Mongolska, která tu nesehnala práci, ale ta nechtěla, chtěla tady zůstat, ale pak tím, že by šla hluboce pod svou profesní úroveň, tak se vrátila, je tam úspěšná, ale tohle je v řádu jednotlivců, ne v řádu desítek. (Patricie S. 8. 2. 2019).*

Informantka Sylva P. v rozhovoru uvedla, že se v organizaci O2 setkávají s tím, že se cizinci občas vracejí, přičemž jako důležité faktory, které tyto návraty ovlivňují, uvedla národnost a přítomnost či nepřítomnost zbytku rodiny v České republice. Spíše, než o návratech do rodné země pak hovořila o další migraci, a to především v případě cizinců

---

²⁸ Jméno přítelkyně Marka B. bylo anonymizováno. Přítelkyně informanta pochází z Moldávie a poznali se ve firmě, kde oba pracují.

²⁹ Jedná se též o anonymizované jméno přítele informantky Viktorie C., se kterým do ČR z Ukrajiny přijela.

³⁰ Hradečná uvádí, že stejně tak, jako občané a občanky z majoritní společnosti i migranti a migrantky plynule přechází z kategorie produktivního věku do kategorie osoby neaktivní na trhu práce, přičemž dodává, že s ohledem na současné migrační trendy lze očekávat, že seniorů a senierek s migračním původem bude na českém území přibývat (Hradečná 2016: 11).

z Mongolska³¹. „Třeba u těch Mongolů, oni to jsou kočovníci, oni moc neplánují, pak se rozhodnou, že se jim tu líbí, zůstanou tu, nebo jdou do Švédska do Holandska, v minimu případů bych řekla, že se vrací do té rodné země“ (Sylva P. 21. 2. 2019). V tvrzení, že se cizinci málokdy vracejí přímo do rodné země, se Sylva P. shoduje s informantkou Patricií S., která také uvedla, že se klienti organizace O1 málokdy vrací do své vlasti.

Samostatnou kapitolou v souvislosti s návraty cizinců do vlasti bylo období ekonomické krize mezi lety 2008 a 2009, kdy vláda spustila realizaci Projektu dobrovolných návratů, jehož cílem bylo finančně pomoci cizincům, kteří se vinou tehdejší ekonomické situace ocitli bez zaměstnání a chtěli se vrátit zpět do své rodné země, ale nedisponovali potřebnými finančními prostředky (MVČR 2019). O těchto dobrovolných návratech hovořila i informantka Patricie S., která poukazuje na to, že v rámci zkoumané lokality tento dotovaný návrat využilo pouze minimum cizinců. *“V rámci těch dobrovolných návratů, tak dostávali těch 500€ na návrat, ale ani tak se nikdo moc nechtěl vrátit, to se vrátilo tak 50 Mongolů, dejme tomu z toho tisíce a většina jich skončila stejně někde na západě, kde jsou dodnes, to víme, protože to jsou zase rodinní příslušníci těch nově příchozích“* (Patricie S. 8. 2. 2019).

3.3 Uplatnění na trhu práce

Situace s uplatněním na trhu práce ve zkoumané lokalitě se nese především v duchu velkých firem, ve kterých cizinci v drtivé většině nacházejí pracovní uplatnění u výrobní linky v třisměnném provozu. Jak se při výzkumu ukázalo, mimo Ukrajinců je drtivá většina cizinců zaměstnaná v jedné z místních velkých korporací, kde vykonávají manuální práci. O

---

³¹ O další migraci Mongolů směrem z ČR se můžeme dočíst i u Feistingerové, která hovoří zejména o následném přesunu dále na západ, přičemž dodává, že Mongolové mají zájem o získávání nových zkušeností a poznávání Evropy (Feistingerová 2011: 35).

Ukrajincích informantka Patricie S. hovoří tak, že mají mnohem širší rozptyl a často nachází uplatnění ve stavebnictví³².

Sylva P. se k otázce uplatnění cizinců na trhu práce vyjádřila následovně: „*V dnešní době i pro Čecha začít podnikat v České republice a udržet podnikání, je nadlidský výkon, vzhledem k některým Babišovým diktátům je to čím dál tím náročnější a pro toho cizince úplně, takže se tady nejčastěji nechávají zaměstnávat*³³“ (Sylva P. 21. 2. 2018). Patricie S. zase argumentuje tím, že za takové finanční ohodnocení, které tyto firmy nabízí, nikdo z českých občanů tento druh práce vykonávat nebude.

V některé z těchto korporací jsou zaměstnaní i tři mí informanti, přičemž informantka Viktorie C. zkušenost s tímto druhem práce získala v začátcích svého pobytu v České republice. „*Když jsme s Vasilem přijeli do Česka, moje první práce byla v (nejmenovaná firma). Vasil našel práci na stavbě, ale tam pro mě nic nebylo. Neuměla jsem moc česky a nikde jinde jsem práci nesehnala, ale od začátku jsem věděla, že tam nemůžu pracovat dlouho, já bych se zbláznila, celý den stát jenom u pásu*“ (Viktorie C., terénní deník). Informantka mi v rozhovoru prozradila, že je velmi společenská, a tudíž pro ni byla představa takovéto stereotypní práce v kolektivu lidí, kterým nerozumí, nepředstavitelná.

3.3.1 Nejvýraznější zaměstnavatel ve zkoumané lokalitě

Nejvýznačnějším poskytovatelem pracovních míst ve zkoumané lokalitě je nejmenovaná firma, která cílí především na cizince z Mongolska, které sem přivážejí i v rámci vládních projektů, což s sebou přináší i odlišný postoj firmy k zaměstnancům z jiných zemí. V této firmě pracují také informanti Michal A., Marek B. a Roman D. Šerek zdůrazňuje, že životy

---

³² V oblasti stavebnictví našel své pracovní uplatnění i přítel informantky Viktorie C., Vasil.

³³ Otcí informantky Jany E. se podařilo vybudovat úspěšné podnikání v oblasti prodeje potravin, kterému se věnuje od doby svého příjezdu do současnosti.

lidí v současné společnosti jsou ovlivňovány mnoha činiteli, přičemž se nejedná pouze o rozhodnutí vlády, ale život občanů ovlivňuje i chování velkých firem a nadstátních útvarů, které mohou dramatickým způsobem ovlivnit to, jakým směrem se budou ubírat každodenní životy lidí, jaké budou jejich možnosti a v jaké vyhlídce budou moci doufat (Šerek 2012: 9).

Tato firma využívá k náboru nových pracovníků především strategii oslovení příbuzných svých stávajících zaměstnanců, v čemž informantka Sylva P. vidí z jejich strany logický tah. *„V těch náborech jdou po tom, že nejprve osloví příbuzné svých zaměstnanců, je to zase z jejich strany logický tah, protože předpokládají, že ta rodina se o nově příchozí členy postará, že ta integrace je pak o mnoho jednodušší a pro tu firmu je to méně nákladné a složité“* (Sylva P. 21. 2. 2019). Patricie S. ke shánění zaměstnanců prostřednictvím kontaktu rodin již stávajících dodává: *„Tam, když se sejde širší příbuzenstvo, tak to je třeba 120 lidí, tam se ty informace šíří rychlostí blesku, navíc v době dnešních komunikačních technologií typu Messenger nebo WhatsApp, není problém, aby se ty informace k těm lidem dostaly, navíc tam ta poptávka po tom hledat zaměstnání je“* (Patricie S. 8. 2. 2019).

Při rozhovorech s Michalem A. a Markem B. jsem zjistila, že se o nabídce práce dozvěděli prostřednictvím svých kamarádů, kteří už ve firmě pracovali. *„O práci jsem se dozvěděl od kamaráda z Mongolska, on tady už pracoval“* (Michal A., terénní deník). Marka B. kontaktoval také jeho kamarád, který už byl v Česku s celou rodinou. *„O tom, že je tady práce, jsem se dozvěděl od kamaráda, který tu byl se svou rodinou, přijel o dva roky dřív než já a napsal mi, že si tady dobře vydělám, jestli nechci taky přijet do Česka“* (Marek B., terénní deník).

Firma mongolským pracovníkům slibuje poskytnutí dotovaného bydlení na ubytovnách pro první tři měsíce jejich pobytu a v některých případech se pokouší zajistit i lékařskou péči. *„I ty doktory, někdy jim je sežene, těm Mongolům, ale ty ostatní národnosti, tam ta péče není taková, to jako je specifikum pro to Mongolsko, protože si je sem v rámci vládních projektů*

dovezli v tomhle množství, takže i to tlumočení³⁴ a ta péče je v tomhle poměrně vysoká oproti těm ostatním“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka Patricie S. zároveň vzápětí upozorňuje na to, že přístup firmy má hodně děr a domnívá se, že její vedení toho více slibuje, než skutečně dokáže.

Informantka Sylva P. péči firmy o své zaměstnance vnímá následovně: „*To je tak velká firma, že si nemůže dovolit žádný velký průšvih, takže oni se v nějakých základních obrysech o ty lidi postarají, to znamená, že vstupní lékařskou prohlídku mají, mají na první tři měsíce dotované bydlení na ubytovnách, ale po těch třech měsících se člověk musí postarat sám*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Informantka však vnímá postoj firmy jako dvoustrannou minci, což vysvětluje následujícím způsobem: „*Je to dvoustranná mince, na jednu stranu, když sem táhnu někoho přes půl světa, tak nějaký základní servis bych mu měl asi poskytnout, na druhou stranu, kde je hranice mezi tím, co je základní a co už je takový nad rámec, kdy ten člověk si potom zvykne, že mám bydlení zadarmo, mám tohle zadarmo...*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Informantka poukazuje na fakt, že pokud dojde ke snižování počtu zaměstnanců a cizinec, který byl doposud zvyklý, že se mu například o bydlení starala firma, dostane výpověď, najednou zjistí, že si není schopný nic zařídit sám. Podle Sylvy P. je těžké poskytování servisu svým zaměstnancům vybalancovat.

Informant Marek B. se mi v rozhovoru svěřil, že však není s přístupem této firmy spokojený, přičemž jako první kladl důraz na nestandardní chování firmy v případě nemoci. „*Když je mi špatně, tak to nikoho nezajímá, jo, stejně musím pracovat, na začátku se tvářili, jak je to tady skvělý, ale když jsem pak nastoupil, je to úplně něco jiného, často křičí... Myslí si, že si necháme všechno líbit, že se k nám takhle můžou chovat*“ (Marek B., terénní deník).

---

³⁴ Informantka v citaci hovoří o tlumočení, které probíhá v rámci dané firmy a je zajišťováno rodilými mluvčími, kteří pro společnost pracují.

Marek B. v souvislosti se zmíněným křičením v citaci hovořil o člověku, který sice pochází z mongolské komunity, ale je zároveň ve spojení s vedením firmy, přičemž je jeho přístup ke svým krajanům povýšenecký. „*On to není úplně vedoucí, ale kontroluje nás, no a když se mu něco nelíbí, tak hned křičí a těm vedoucím to řekne*“ (Marek B., terénní deník). V souvislosti s takovým chováním některého mongolského zaměstnance v rámci firmy, se můžeme u Feistingerové dočíst o takzvaném asistentovi, který je dlouholetým zaměstnancem a byl vedením firmy pověřen, aby zodpovídal za bezproblémovost ostatních mongolských dělníků (Feistingerová 2011: 38).

3.4 Problematika bydlení

Problematika spojená se sháněním bydlení se ve zkoumané lokalitě netýká jen cizinců, ale nedostatek bytů pociťují i lidé z majoritní společnosti. V případech zaměstnanců firmy zmíněné v předchozí podkapitole, řeší většina z nich bytovou otázku v okamžiku, kdy dochází k ukončení dotovaného bydlení, které firma na první tři měsíce poskytuje. V lokalitě, která se stala předmětem zájmu tohoto výzkumu, je možné pozorovat vysoký růst cen v oblasti nájemného bydlení, nicméně poptávka po bytech je stále velmi vysoká, ale k jejímu uspokojení nedochází, jelikož je bytů stále zoufale málo a cizincům se mnohdy nedaří bydlení sehnat.³⁵

Vzhledem k vysoké ceně bytů ve zkoumané lokalitě si cizinci často vybírají cestu sdíleného bydlení, což s sebou může přinést problémy v podobě nesouhlasu majitelů, jež mohou vést k následné ztrátě bydlení. „*Oni to většinou řeší tak, že 2+1 sdílí devět lidí, což oni těm majitelům neřeknou, což chápu, že se jim pak nelíbí, když to zjistí a pak je to důvod k výpovědi z toho nájmu a pak zase hledají něco dalšího*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Zkušenost

---

³⁵ Cizinci, kteří neseženou vhodný byt, následně řeší své bydlení formou ubytoven, což s sebou přináší úskalí v případech, že mají děti, které za nimi do nové země mají přijet.

se sdílením bydlením má i informant Michal B., který se však nesetkal s majitelem, kterému by větší množství lidí v bytě vadilo. „*Nechtěl jsem bydlet už na ubytovně, tak domluvili jsme se s dalšími Mongoly z práce, no, a našli jsme pána, který měl byt, jako pronájem, bylo nás tam pět, ale mně to jako nevadilo. Oni tam pořád bydlí, já už ne³⁶, tomu majiteli to nevadí, když dostane peníze, tak je spokojený*“ (Marek B., terénní deník).

Sylva P. přisuzuje prudký nárůst cen bytů ve zkoumané lokalitě poptávce po soukromých pronájmech, které využívají zejména Mongolové. „*Oni jdou do soukromých pronájmů, to je jedním z důvodů, proč razantně stoupají ceny bytů. Protože dneska, když vlastníte byt, tak si můžete dát jakoukoli cenu a ty lidi prostě seženete, protože oni musí někde bydlet*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Informantka v souvislosti s vysokou cenou bytů hovořila také o sestěhovávání mongolských rodin z ekonomických důvodů. „*Co se týče mongolské komunity, tak tam jsme slyšeli, že se běžně do dvoupokojového bytu sestěhují dvě rodiny a až teprve čtyři vydělávající osoby ten nájem pokryjí*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Hradečná v souvislosti se sdíleným bydlením uvádí, že se nemusí nutně jednat o nízkonákladové pronájmy, přičemž ceny kvalitu ubytování ani zdaleka neodrážejí. Nabídka ubytování bývá také často spojena s pracovní nabídkou a vykořisťování na trhu práce může souviset s vykořisťováním na trhu s bydlením, což může vést ke vzniku rezidenční a sociální segregace (Hradečná 2016: 40).

Další možnost bydlení cizinců tvoří ubytovny, na kterých bydlí informant Roman D. se svým bratrem a informantka Viktorie C. se svým přítelem Vasilem. „*Bydlíme s bratrem*

---

³⁶ Informant Marek B. se ze sdíleného bydlení odstěhoval, jelikož chtěl bydlet se svou přítelkyní Renatou. Bydlí v malé garsonce, ale informant podotýkal, že bydlení je hodně drahé, když jsou na jeho placení pouze sami dva.

pořád na stejné ubytovně³⁷, bydlí tam s námi ještě jeden kluk, taky z Vietnamu“ (Roman D., terénní deník).

„My bydlíme s přítelem na ubytovně, děti zatím nemáme, tak nám to nevadí, ale jednou bych určitě chtěla bydlet v normálním bytě, tady bydlí hodně dělníků, taky z Ukrajiny nebo Bulhaři, a to je pak strašný hluk, když tam večer pijí alkohol“ (Viktorie C., terénní deník).

V souvislosti s obýváním ubytoven dělníky a agenturními zaměstnanci³⁸ informantka Patricie S. poukazuje na to, že bytová otázka je problémem všech cizinců a nejen cizinců, což s sebou přináší reakci v podobě averze sociálně slabších jedinců na cizince, kteří jim nedostatek volných bytů přisuzují. *„Ti sociálně slabší pak mají cizincům za zlé, že jim tím, že pracují vyfouknou ty levné byty. Takže i na těch společných setkáních sociálních pracovníků pak na nás koukají, že ti naši cizinci jim vybírají ty ubytovny, které dřív obsazovali ti sociálně slabší“ (Patricie S. 8. 2. 2019).* Šafr k otázce bydlení uvádí, že: *„forma bydlení nicméně vždy a v podstatě ve všech společnostech, včetně rovnostářských, odráží jiné formy zejména ekonomických nerovností“ (Šafr 2007: 42).*

3.5 Lékařská péče

Lékařská péče cizinců se ukázala být problémem zejména v případě pediatrů, což úzce souvisí s typem pojištění, které je v případě dětí cizinců většinou komerční. Dětské lékaři pak nechtějí děti cizinců do své péče přijímat, jelikož se obávají, že by nemuseli dostat proplacené všechny úkony z důvodu limitovaného plnění u komerčního typu pojištění. *„Pojistné podmínky*

---

³⁷ Roman D. miní stejnou ubytovnu tu, na které mu první tři měsíce poskytla dotované bydlení firma, u které je zaměstnaný.

³⁸ Informantka Patricie S. uvádí, že na ubytovnách se často vyskytují agenturní zaměstnanci z Bulharska a Rumunska. *„Většinou tam bydlí agenturní zaměstnanci, Bulhaři, Rumuni, pak když mají manželky a děti tak se stěhují, když něco seženou, ale to taky ne vždycky, takže pak ti manželé jsou třeba devět let na nejmenované ubytovně“ (Patricie S. 8. 2. 2019).*

komerčního pojištění vylučují z pokrytí celou řadu úkonů zdravotní péče. Migranti se tak ocitají v paradoxní situaci, kdy sice mají řádně uzavřené zdravotní pojištění, avšak přesto jim za poskytnutou léčbu, kterou potřebují, vznikají u zdravotnických zařízení statisícové dluhy“ (Nesehnutí 2012).

Informant Michal A. měl takovou zkušenost se svým synem, kterého sestra u pediatra poslala domů s tím, že má přijít, až bude mít veřejné pojištění. „*Sestra nám řekla, že máme přijít, až bude mít syn veřejné pojištění, ale to nemůže, když nemá trvalý pobyt*“ (Michal A., terénní deník). Michalovi nakonec se zprostředkováním lékařské péče pro jeho syna pomohla organizace O1 prostřednictvím sociálního pracovníka, který se sešel s lékařem a vysvětlil mu, že k veřejnému pojištění je nutný trvalý pobyt, takže by dítě k lékaři mohlo přijít až za pět let. Podle informantky Patricie S. by ke zlepšení situace pomohla větší informovanost lékařů. „*Ta informovanost mezi těmi lékaři je v tomhle směru velmi malá, oni samozřejmě nestudují ten zákon a netuší, že to dítě nemůže mít to veřejné pojištění, dokud nemá trvalý pobyt. Takže to je největší problém dětských lékařů, protože těch dětí přibývá*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Co se týče dospělých cizinců, shánění praktického lékaře se nejeví tak obtížně, jako je tomu v případě pediatrů. Při výzkumu jsem zjistila, že ve zkoumané lokalitě působí jeden praktický lékař, jehož klientela je z největší části složena ze sociálně vyloučených osob. K tomuto lékaři v případě potřeby chodí i informant Roman D., který s tímto lékařem ale nemá moc dobré zkušenosti. „*Šel jsem k němu, protože jsem potřeboval potvrzení do práce, že jsem nemocný, on si na mě ani nepodíval a chtěl po mě peníze, protože si myslel, že mi nic není a chci jenom ten papír*“ (Roman D., terénní deník). Pierre Bourdieu upozorňuje na to, že je třeba chránit se toho, abychom vlastnosti, které v určitou chvíli přináležejí nějaké skupině v důsledku jejího postavení v sociálním prostoru, této skupině přisuzovali jako nutné a podstatné (Bourdieu 1998: 12).

Daleko větším problémem je pro cizince shánění specializovaných lékařů. Někteří lékaři vyžadují přítomnost tlumočníka, a to zejména v případě Mongolů, což je pro organizace, které tuto službu poskytují, ne vždy snadné zajistit. Zároveň lékaři takovým úkonem stráví v důsledku tlumočení dvojnásobně více času než s českým pacientem. Informantka Patricie S. poukazuje především na časovou a ekonomickou náročnost tlumočení u porodů, kterých je v poslední době kvůli baby boomu mezi Mongolkami³⁹ opravdu hodně.

Informantka Sylva P. mi sdělila, že se klienti organizace O2 setkávají s tím, že někteří specializovaní lékaři záměrně zapírají volná místa, aby cizince nemuseli přijmout. Na tento nešvar byla upozorněna Česká lékařská komora, která situaci prověřila a pohrozila lékařům s volnými kapacitami v případě zapírání těchto míst pokutou, čímž se podle Sylvy P. situace s nedostatkem specializovaných lékařů zlepšila, ale stále platí, že jich je nedostatek.

3.6 Společenský život cizinců

Způsoby trávení volného času se mezi cizinci, kteří se vyskytují ve zkoumané lokalitě, různí. Záleží především na tom, o jakou komunitu se jedná. Informantka Patricie S. hovoří v souvislosti s mongolskou komunitou a společenským životem o velké otevřenosti a chuti poznávat okolní svět. „*Mongolové jsou hodně otevření, chodí do restaurací, poznávají, jezdí na výlety, oni to o sobě říkají, že jsou Románi východu*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informant Marek B. během rozhovoru uvedl, že svůj volný čas tráví nejraději v bazénu, kam chodí se svými mongolskými přáteli, včetně Michala A., pravidelně plavat. Zájem o sportovní aktivity se projevil i u Michala A., který nejen, že chodí se svými přáteli plavat, ale se svým synem chodí také velmi často hrát basketbal, který je u Mongolů společně s volejbalem velmi oblíbenou hrou.

---

³⁹ Mongolským matkám se věnuji v podkapitole 4.5 Integrace mongolských matek v rámci O2.

Informantka Jana E. považuje za nejlépe strávený volný čas v organizaci O1, kde se schází v rámci multikulturního projektu i se svými kamarádkami z Vietnamu. „*Já nejradši chodím do O1, mám tady kamarádky, co jsou taky z Vietnamu a všichni se tady známe. Se spolužačkami se bavím spíš jenom ve třídě, to nechodíme ven, nebo tak*“ (Jana E., terénní deník).

Informantka Viktorie C. se zmínila, že mají s přítelem Vasilem společný zájem v podobně chození do kina. „*Já strašně ráda chodím do kina, naučila jsem to i Vasila, takže teď chodíme hodně spolu. Mně to pomohlo i v učení češtiny, když ji v tom kině slyším*“ (Viktorie C., terénní deník).

3.6.1 Přátelé mezi majoritou

Informantka Patricie S. snahu o kontakt s majoritou pozoruje zejména u Mongolů.

„*Mongolové se snaží, ale tam je problém, že se většinou moc nedomluví, vyptávali se, jestli bychom jim nesehnali kamarádku a myslím si, že to spíš je o té jazykové bariéře*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka v citaci popisuje snahu mongolských chlapců o navázání kontaktu s českou dívkou, ale zároveň upozorňuje na značnou jazykovou bariéru, která může kontaktu s majoritou bránit.

Na druhé straně informantka Sylva P. shledává mongolskou komunitu jako spíše uzavřenou, ve které je mísení s občany majoritní společnosti spíše ojedinělým jevem. „*My teď v O2 nejvíce sledujeme Mongolskou komunitu a tam, a to je můj osobní názor, si myslím, že je uzavřená, to je velmi zřídka, že by se nějak mísili s majoritou*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Feistingerová však upozorňuje na to, že při optimálních podmínkách migranti z Mongolska neinklinují ke komunitnímu typu sdružování a pokud se tomu děje, tak je to spíše z důvodu uzavřenosti vnějšího prostředí, ve kterém není dostatek příležitostí ke kontaktu s majoritou (Feistingerová 2011: 37-38).

Informantka Sylva P. uzavřenost komunity přisuzuje také vysokému počtu Mongolů, který ve zkoumané lokalitě žije. „*Ono už je jich tady tolik, kdyby tady bylo 200 mongolů, tak jim nic jiného nezbyde, ale ono už je jich přes 1000, takže si vystačí sami mezi sebou. Obávám se, že nemají snahu se integrovat*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Sylva P. se zároveň obává, že se mongolská komunita zavírá, proto se v rámci terénní práce v organizaci O2 snaží kontaktovat a oslovovat v terénu mladé jednotlivce. „*My se snažíme ty jednotlivce vytahovat, snažíme se vytipovávat⁴⁰ mladé lidi, kterým se snažíme ukázat, že nemusí strávit celý život na lince u pásu, že mají nějaké další možnosti, ale je to náročné*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Informantka hovořila také o tom, že mongolská komunita nemá žádné místo, kde by se mohla scházet, jelikož mongolský bar, který tu kdysi fungoval, už je zavřený. Zároveň ale hovořila o snahách Mongolů, které jsou patrné poslední dva roky, o vytvoření místa, kde by se v rámci komunity mohli scházet.

Z rozhovorů s mongolskými informanty jsem zjistila, že žádné kontakty se členy majoritní společnosti ani jeden z nich neudrhuje. „*Já mám tady hodně kamarádů, ale všechno jsou to taky Mongolové, známe se z práce a pak se ještě bavím s kamarády Renaty, to jsou zase Moldavci*“ (Marek B., terénní deník). Michal A. uvedl, že v České republice přátele má, ale jenom mezi Mongoly.

Vietnamci jsou z pohledu informantky Patricie S. vnímáni jako hodně uzavřená komunita, do které je těžké proniknout. „*Vietnamci se opravdu spíš schází sami, mají různé svoje akce, oslavy, tam je těžké proniknout, když nejste z komunity*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Leontiyeva uvádí, že uzavřenost komunity vnímají i samotní Vietnamci. Dle výpovědi

---

⁴⁰ Informantka zde hovoří o kontaktování cizinců přímo v terénu, o kterém se zmiňuji v podkapitole 4.1 Informovanost cizinců.

informanta ve studii Vietnamci často chápou uzavřenost komunity také jako strategickou výhodu, jelikož do nich majoritní společnost nevidí (Leontiyeva 2006: 56).

3.7 Děti cizinců a školství

Děti cizinců nepřicházejí do České republiky bezprostředně po příchodu prvního člena rodiny, jelikož je jejich příchod upraven i legislativou. Nastávají i případy, kdy oba rodiče dítěte odjedou pracovat do jiné země a o dítě se zatím v domovské zemi starají jeho prarodiče, tudíž není pravidlem, že nejdříve přijde muž a po určité době žena s dítětem.

Tyto děti přicházejí do mnohdy naprosto odlišného kulturního prostředí, jelikož v rodné zemi probíhala jejich enkulturace v rámci sdílení jiné kultury. Horáková hovoří o tom, že sdílení kultury spočívá v přejímání stejného kulturního systému během období vrůstání do určité kultury, ke kterému dochází prostřednictvím kontaktu s lidmi, kteří náleží ke kultuře stejné. Toto vrůstání neboli enkulturace, následně probíhá v zásadě neformální a formální cestou. Neformální cesta představuje záležitost nahodilých pobídek, rad, napodobování a přejímání rolí dospělých, čímž zároveň absorbuje i systémy očekávání, s nimiž se bude v budoucnu setkávat. Druhá, formální cesta, je pak silně ovlivňována převládajícím modelem, který zpravidla určuje elita a jenž je následně institucionalizován ve veřejném systému výchovy a vzdělání (Horáková 2012: 89). Na děti cizinců tak s přechodem do institucionalizovaného školního prostředí v nové zemi, intenzivně působí odlišná kultura. Horáková zároveň dodává, že „v procesu socializace má na jedince pravděpodobně největší vliv rodina, škola a vrstevníci.“ Současně je čím dál tím více patrný vliv masmédií, a to zejména internetu a sociálních sítí (Horáková 2012: 89).

Vzhledem k tomu, že musí rodiče před příchodem dítěte nejdříve žádat přes zastupitelský úřad, neví, jak dlouho bude řízení trvat, čímž se stává obtížná synchronizace zahájení školní docházky dítěte, což s sebou přináší další problémy, například v oblasti

školních financí. „*Ty děti přichází v průběhu roku neustále, a to zase ovlivňuje to, že ty školy na ty děti nedostanou peníze, když přicházejí v průběhu školního roku*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Škola by vždy měla dítě přijmout, nicméně informantka Patricie S. během své práce pozoruje, že s masivním příchodem mongolských dětí, je otázka umístění dětí cizinců do českých škol čím dál větším problémem, jelikož jsou školy přeplněné a přístup jejich ředitelů a zaměstnanců, je v některých případech spíše odmítavý. „*Další věc je, že ředitelé nechtějí budovat ghetta a říkají, že nemohou mít pět Mongolů ve třídě, to by se pak nic nenaučili a narovinu, ne každý učitel je natolik osvícený, aby v sobě potlačil tu xenofobii a v momentě, kdy si může vybrat mezi ukrajinským a mongolským dítětem, tak dá v 90 % vždycky přednost tomu ukrajinskému, a to je bohužel ta praxe*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka dále poukazovala na to, že se v praxi běžně stává, že školy volná místa zapírají, jelikož už nechtějí, aby k nim chodilo další dítě cizince.

Ve věci dětí cizinců a jejich školní docházky organizace O1 jednala i se zástupci samosprávy ve zkoumané lokalitě, kteří argumentují tím, že na rozšiřování škol nejsou dostatečné finanční prostředky, a v konečném důsledku nikdo neví, jak dlouhé bude trvání ekonomického vzrůstu, při němž do lokality cizinci přijíždějí. „*Ti politici do toho samozřejmě nejdou, aby stavěli nové školy za miliony a pak jim zely prázdnotou po třech, nebo pěti letech, takže uvidíme, jak to bude pokračovat, zatím se všechny děti podařilo umístit*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka Patricie S. dále hovoří o asistenci⁴¹, která je ve školách poskytována dětem cizinců.

---

⁴¹ Asistenci ve školách, která je poskytována dětem cizinců, se věnuji v podkapitole 4.4 Asistence ve školách.

3.8 Předsudky, stereotypy a xenofobní reakce

Nejen samotní cizinci, ale i pracovníci organizací, které cizincům pomáhají, se často dostávají do situací, ve kterých se střetávají s projevy xenofobie a šířením předsudků a stereotypů, které o cizincích členové majoritní společnosti často sdílejí. V souvislosti s předsudky, stereotypy a xenofobií se v odborné literatuře můžeme setkat s mnoha různými definicemi, které se snaží o uchopení těchto pojmů.

„Předsudky jsou vlastně takové laciné berličky, s jejichž pomocí lze docela snadno překonávat obtíže, které provázejí formování vlastního názoru na něco, co se poněkud vymyká našemu zaběhnutému vidění okolního světa“ (Alan 1998: 10). Šišková zase ve své definici poukazuje na široký okruh lidí, který předsudky sdílí. „Mnohé předsudky často společně sdílí široký okruh lidí, který si neuvědomuje, že jsou to pouze generalizované informace a představy. Tak se vytvářejí stereotypy“ (Šišková 2001: 15). Košťálová uvádí, že stereotypy k lidem promlouvají pomyslným jazykem pravdy a zároveň fungují navzdory všem racionálním argumentům, které by je měly vyvracet (Košťálová 2012: 35). O xenofobii pak píše Alan následující: „Jakmile je lidem něco nějak cizí, otevírá se možnost pro vznik postoje, jehož jádrem je nedůvěra k odlišnostem, odchylkám a který se označuje jako xenofobie“ (Alan 1998: 10).

3.8.1 Zkušenosti pracovníků organizací

Informantka Patricie S. mi během rozhovoru prozradila, že se s negativními ohlasy ohledně své práce neseťkává nejvíce přímo od cizích lidí na ulici, ale konfrontace zažívá především v rámci své širší rodiny. „*Překvapuje mě, že ten negativní postoj nejvíce slýchám v rámci širší rodiny, než aby se do vás pouštěl někdo a neznal vás, spíš je to, když tam jsou nějaké ty bazální vztahy, tak většinou to hned začíná uprchlíci, muslimové a už to jede. Mě to překvapuje, protože to jsou inteligentní vzdělaní lidé středního věku a začnou vám tam líčit, že*

se nenechají odpálit muslimem, že to přece nejde a podobně“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Tollarová uvádí, že kolektivní představy společnosti, které se týkají migrace, výrazně pomáhají sytit média, která často zjednodušují zprávy a souvislosti týkající se cizinců v kontextu české mediální produkce (Tollarová 2007: 75).

Topinka ve své závěrečné zprávě z výzkumu shledává, že veřejné mínění české společnosti o muslimech je utvářeno pod vlivem médií, která produkují jejich stereotypní obrazy spojené s náboženskými fanatiky a terorismem, skrze které jsou muslimové a islám vnímáni, tudíž k obrazu správného⁴² islámu nemá česká společnost šanci prostřednictvím médií proniknout (Topinka 2007: 19-66).

Ohlasy neznámých lidí na její zaměstnání shledává Patricie S. sice v ne příliš pozitivním slova smyslu, ale prozatím, na rozdíl od Sylvie P., nezískala takovou zkušenost, kdy by reakce na její pracovní náplň od členů majoritní společnosti byla silně negativní. *„Většinou je to tak, že když člověk řekne, kde pracuje, tak je to takové to ahá...a jako není to v tom pozitivním slova smyslu přijímané, si myslím, ale málo kdy je to zase v tom radikálně negativním, to si myslím, že zase česká kultura je v tomhle taková trošku odtažitá, že trošku trvá, než se rozvážou. Ale v hospodě, kdyby to člověk ventiloval takhle po nějakém tom pivku, to si myslím, že by bylo hodně vyhrocené“ (Patricie S. 8. 2. 2019).*

Informantka si uvědomuje, že se cizinecká komunita nejen ve zkoumané lokalitě netěší přílišné popularitě, proto se jakožto organizace O1 dle jejich slov nesnaží o nějaké větší zviditelňování. Přístup majoritní společnosti k cizincům podle Patricie S. závisí především na tom, o jakou národnost se jedná, přičemž kladnější vztah pozoruje především k vietnamské či

---

⁴² Správný islám je ve zprávě označován jako islám, který „se distancuje od extrémistických názorů, forem násilí, které nejsou ospravedlnitelné. Je apolitický, neusiluje o dominanci ve veřejném prostoru a je spíše vnitřní záležitostí konkrétního věřícího“ (Topinka 2007: 66).

ukrajinské komunitě. „Záleží taky o jakou národnost se jedná. V majoritě je spíše brána vietnamská komunita, o té se říká, že je pracovitá, jsou slušní, nebo Ukrajinci, že makaj, ale co se týká třeba lidí z Afriky nebo Arábie, tak to, jak je někdo muslim, tak to by ho odsoudili okamžitě“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka zde poukazuje na zvláště negativní vztah majoritní společnosti směrem k cizincům, kteří jsou náboženskými vyznavači islámu, jenž je podle ní způsobený především neznalostí a strachem podporovaným médií. „Samozřejmě, že ty události, co se dějí, je to logický důsledek, že ten strach s medializací těch útoků⁴³ vzrůstá, takže ten strach má v očích těch lidí opodstatnění, ve společnosti stereotypy o muslimech samozřejmě jsou, ale pak v rámci té české reality, ta domněnka, že za každým rohem číhá muslim, je prostě zcestná“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Košťálová ve své publikaci zdůrazňuje, že „stereotyp není konstrukcí ex nihilo, nýbrž sdílenou představou, založenou na faktorech daných i volitelných. Mění se pak v závislosti na dobovém kontextu – jeho podoba je determinována interpretací událostí, které podnítily vznik konkrétního stereotypu, a následně i výkladem událostí dalších, jež vedly k jeho případné transformaci“ (Košťálová 2012: 35).

Patricie S. v zároveň zdůrazňovala důležitost informovanosti a vlastního zájmu občanů majoritní společnosti o cizineckou problematiku a zároveň poukazuje na neobjektivitu médií a politických subjektů, kteří o cizinecké problematice informují a staví na ní své volební programy. „Je potřeba vidět tu realitu, která je tady v Česku a víc se o to zajímat, teď mi někdo hodil do schránky ten Okamurův blaf a tam bylo napsáno, že v Česku jsou tisíce muslimů, no, oni jsou to tři tisíce, ale jak se to dá hezky demagogicky použít, aniž by to bylo napadnutelné, no má to teda mazaně udělaný“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Průcha poukazuje na

---

⁴³ Informantka zde hovoří o medializovaných útocích, ke kterým se přihlásila radikální teroristická organizace Islámský stát.

skutečnost, že se etnické a kulturní stereotypy objevují ve všech kulturách a jazycích, přičemž jejich hojný výskyt lze pozorovat zejména ve vztahu k imigrantským skupinám či etnickým menšinám například v situacích, kdy se politici vyjadřují o příslušnících jiných národů (Průcha 2010: 65).

Patricie S. zároveň dodává, že xenofobie neprobíhá jenom uvnitř majoritní společnosti, ale je pozorována i mezi příslušníky minorit. „*Ukrajinci nadávají na Vietnamce, Mongolové na Rumuny, není to tak, že bychom v tom byli sami*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). „Výzkumy etnografie, etnologie i sociálně kulturní antropologie dokládají, že jednotlivé skupiny, komunity a společnosti přistupují k odlišným verzím kultury z pozic vlastní časoprostorově omezené zkušenosti. [...] Kulturní centrismy vznikají, proměňují se a rovněž mění svou distribuci“ (Sirovátka 2004: 46).

Informantka Sylva P. se v rámci své práce setkává s xenofobními reakcemi a předsudky především při jedné z každoročně konaných multikulturních akcí, jejímž pořadatelem je O2. Tuto zkušenost komentuje s povzdechem následujícími slovy: „*Každý rok nám tam přijde někdo nadávat za naši práci. To je prostě už úsměvné, že se tady o něco snažíme a stejně se vždycky najde někdo, kdo vynaloží energii na to, aby nám tam přišel vynadat*“ (Sylva P. 15. 5. 2019).

Letošní zkušenost Sylvy P. byla taková, že jejich propagační stánek navštívila žena, která na pracovníky organizace spustila hlasitým monologem vlnu nadávek. „*Přišla nám tam nadávat, jestli jsme vůbec přemýšleli nad tím, komu to pomáháme, co to děláme za práci, že se nestydíme*“ (Sylva P. 15. 5. 2019). Informantka shledává, že je pro lidi matoucí především zřizovatel jejich centra, jakožto Správa uprchlických zařízení, což v lidech může vzbuzovat dojem odlišné klientely, než které organizace O2 skutečně pomáhá. „*Oni hned vidí ty zmedializované uprchlíky, vysvětlovala jsem jí, že my poskytujeme služby všem třetizemcům, ale ona to absolutně nevnímala, prostě uprchlík a rudý hadr před očima*“ (Sylva P. 15. 5.

2019). V souvislosti s chováním ženy, se kterou přišla informantka Sylva P. na multikulturní akci do styku, se můžeme u Jiráskové dočíst o takzvaném bumerangovém efektu, ke kterému podle autorky dochází při racionálním přesvědčování člověka s předsudky o nesprávnosti a nevhodnosti postoje, který zastává, načež se daný člověk ve svém postoji ještě více zatvrdí a ignoruje jakékoli informace, které s jeho předsudkem nesouhlasí (Jirásková 2012: 11).

Sylva P. se stejně jako Patricie S. domnívá, že se na obrazu cizinců v České republice silně podílí neobjektivní medializace a zároveň političtí činitelé, kteří tyto xenofobní názory veřejně hlásají. Mediálním obrazem národnostních menšin se ve své diplomové práci zabývala V. Gecová, jejíž výzkum ukázal, že konkrétní médium národnostním menšinám věnovalo největší pozornost v roce 2015⁴⁴, právě v době vypuknutí uprchlické krize. V tomto roce se podle autorky také začala v hojnějším počtu objevovat stigmatizující označení Arabové a Syřané (Gecová 2018: 98).

Sylva P. v rozhovoru zmínila i zážitek z minulého roku, který se odehrál na stejné multikulturní akci. „*Loni jsme tam měli zase pána, taky nám přišel nadávat komu to pomáháme, že to jsou špíny, tak jsem mu řekla, že naši nejčastější klientelou jsou Ukrajinci, tak nám začal vysvětlovat, že Rusi a Ukrajinci nejsou cizinci, že to jsou naši bratři*“ (Sylva P. 15. 5. 2019).

V závěrečné zprávě z výzkumu postavení migrantů a migrantek na území české metropole, který se mimo jiné zabýval i sympatiemi migrantů a Čechů vůči jiným národnostem, se můžeme dočíst, že Rusové a Ukrajinci chovají ke kulturně blízkým Čechům velké sympatie, kdežto například pro Vietnamce jsou Češi zřejmě méně sympatičtí (Leontiyeva 2017: 82-83).

---

⁴⁴ Autorka se ve své práci zabývala mediálním obrazem národnostních menšin v letech 2004, 2015 a 2017.

Vzhledem k tomu, že v organizaci pracují rodilí mluvčí, kteří zastávají pozice tlumočnicků, setkávají se i oni s xenofobními projevy ze strany příslušníků majoritní společnosti. „*Mongolská tlumočnice nám říkala, že se dost setkává s tím, že po ní řvou v obchodě, protože si myslí, že jim nerozumí, ona je soudní tlumočnick, žije tady 15 let a rozumí samozřejmě česky perfektně*“ (Sylva P. 15. 5. 2019).

3.8.2 Zkušenosti cizinců

Informantky Patricie S. a Sylva P. uvedly, že jejich klienti za nimi čas od času přijdou s tím, že se v běžném životě setkali s xenofobními či negativními reakcemi od příslušníků majority. V terénu jsem od svých informantů z řad cizinců zjistila, že někteří opravdu nějakou takovou zkušenost získali. Konkrétně se jednalo o informantky Viktorii C., Janu E. a informanta Marka B. To ovšem nemusí znamenat, že informanti Michal A. a Roman D. žádnou negativní zkušenost nemají, pouze o tomto tématu při našich rozhovorech nehovořili.

Informantka Viktorie C. popsala svou negativní zkušenost z jednoho z místních supermarketů, která se odehrála zhruba půl roku po jejím příjezdu do České republiky. „*Negativní zkušenost mám, i když já se na to většinou snažím zapomenout, ale tohle si pamatuji. To jsem tady ještě nebyla dlouho, myslím tak půl roku a tohle se zrovna stalo, když jsem šla nakoupit*“ (Viktorie C., terénní deník). Informantka u sebe neměla mince v hodnotě, která je potřebná k vypůjčení nákupního vozíku, a tak poprosila muže, který si zrovna jeden nákupní vozík bral, jestli by ji nemohl peníze na požadovanou hodnotu rozměnit. Jelikož ještě neovládala český jazyk tak dobře, jako je tomu dnes, její vyjádření trvalo déle a nemuselo být jednoznačně srozumitelné. Muž na Viktorii C. začal vzápětí před supermarketem křičet. „*On na mě hned začal křičet, nerozuměla jsem mu všechno, ale vím, že říkal ať táhnu zpátky do Ruska, že tady nemám co dělat, že mně žádný peníze nedá, přitom já jsem chtěla jenom vyměnit, ne dát*“ (Viktorie C. terénní deník). Tato zkušenost informantku hodně ovlivnila a

později mi v rozhovoru prozradila, že i díky této zkušenosti měla větší vůli věnovat se intenzivně učení českého jazyka. Jak uvádí Šerek, zapojení ukrajinských migrantů do české společnosti je často ovlivňováno nedůvěrou a předsudky ze strany majoritní společnosti. Pohled na ukrajinskou menšinu mnohdy utváří stereotypní představy o Ukrajincích, nebo obavy z konkurence na pracovním trhu, které jdou často ruku v ruce s historickými odkazy na Sovětský svaz“ (Šerek 2012: 36).

Informantka Jana E. hovořila o projevech xenofobie v prostředí základní školy, na kterou od svého příjezdu do České republiky chodí. Při kontaktu s informantkou nedošlo ke zmínce o jakémkoli slovním napadání, jako tomu bylo v případě informantky Viktorie C., ale hovořila spíše o nonverbálních projevech českých dětí, prostřednictvím nichž jí dávaly najevo svůj xenofobní postoj. „*To bylo hlavně na začátku, když jsem v Česku začala chodit do školy, nikdo se mnou nechtěl sedět v lavici, holky na mě o přestávce dělaly ksichty a nechtěly se mnou být ve dvojici, pořád koukaly a něco si šeptaly a dělaly to jenom mě*“ (Jana E., terénní deník). V současné době už Jana E. o takovýchto jevech ve své třídě nehovoří, naopak své spolužačky ve třídě v rozhovorech označovala jako kamarádky. O xenofobii mezi dětmi na základních školách ve zkoumané lokalitě se zmiňuje i informantka Patricie S. „*Ta xenofobie už je i mezi dětmi na základních školách, nám o tom říkají, jak ty děti, co sem do OI chodí, tak ti rodiče si neví rady, co s tím*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Informant Marek B. prožil svou negativní zkušenost při návštěvě jedné z místních kaváren, kterou navštívil se svým kamarádem, přičemž tamní obsluha začala mít bezprostředně po příchodu nemístné poznámky doprovázené nepříjemnými pohledy, které v Markovi B. vyvolaly tak nepříjemné pocity, že už po této zkušenosti podobná restaurační zařízení nenavštěvuje. „*Přišli jsme do kavárny a tam na nás hned u dveří měli řeči, jak si jako chceme objednávat, když neumíme česky a pořád tak zle koukali, radši jsme odešli pryč, protože v takovém prostředí jsme ani být nechtěli*“ (Marek B., terénní deník). Obsluha

kavárny ihned soudila, že zákazníci neumí česky pouze na základě jejich vzezření. Leontiyeva však upozorňuje na to, že fyziognomie bývá často mylně posuzována jako znak příslušnosti k určitému sociokulturnímu prostředí. Fyzické charakteristiky však nejsou nijak fixně vázány na konkrétní kulturní vzorce a vzezření člověka nemůže být indikátorem toho, jakých kulturních nebo sociálních vzorců je daný člověk nositelem (Leontiyeva 2006: 73).

Není však pravidlem, že se cizinec v majoritní společnosti automaticky stává obětí stereotypů a xenofobního chování. Jak se můžeme dočíst u Soudkové, zkušenosti s těmito jevy se v odpovědích informantů různí, finanční ředitel původem z Bangladéše popisuje hned několik situací, při kterých se dostal do konfliktu s některým z českých občanů, přičemž v jednom z případů byla situace natolik vyhrocená, že mu dokonce bylo vyhrožováno pobodáním (Soudková 2008: 16-17). Na druhé straně například asistentka z Turkmenistánu zmiňuje, že má s postojem majoritní společnosti hodně dobrých zkušeností a s projevy rasismu a diskriminace se více méně neseťkává (Soudková 2008: 61).

4 ORGANIZACE, KTERÉ POMÁHAJÍ

Cizinci, kteří přicházejí do nové země, se v neznámém prostředí potýkají s řadou problémů a nejasností, za jejichž vznikem nestojí jen jazyková bariéra, ale v mnohých případech i značné kulturní odlišnosti. Nejedná se pouze o problémy spojené s jednáním s příslušnými státními úřady a legislativou, ale cizinci v nové zemi prožívají naprosto běžné starosti každodenního života⁴⁵, nad kterými se příslušníci majoritní společnosti nepozastavují, kdežto cizinci v těchto případech často potřebují podat pomocnou ruku. Pomyslnou pomocnou rukou mohou být i organizace, které jsou na pomoc cizincům zaměřené⁴⁶, nicméně někteří cizinci této možnosti nevyužívají a volí odlišnou cestu pomoci⁴⁷.

4.1 Informovanost cizinců o jednotlivých organizacích

Z rozhovorů s mými informanty jsem zjistila, že se cizinci o centrech, která jim mohou být nápomocná, dozvídají z mnoha různých zdrojů, přičemž nejrozšířenějším a nejefektivnějším zdrojem informovanosti se ukázaly být konkrétní jednotlivé komunity cizinců⁴⁸. Organizace O1 a O2 se o rozšíření informací o poskytovaných službách mezi cílovou skupinu snaží také prostřednictvím přímé práce v terénu. „*Hodně se snažíme oslovovat cizince i v terénu*⁴⁹, *máme letáky s informacemi v různých jazycích, jsou tam kontakty na tlumočníky, informace o jazykových kurzech a celkově se z nich dozví informace o tom, jaké služby poskytujeme*“

---

⁴⁵ Informant Roman D. hovořil například o tom, jak mu organizace O1 pomohla vyřešit problém se ztraceným balíčkem na poště.

⁴⁶ V mém výzkumu se v rámci zkoumané lokality jedná o organizaci O1 a organizaci O2. V terénu jsem se však dozvěděla, že cizinci často využívají i služeb jiných organizací, které jsou od zkoumané lokality více či méně vzdálené.

⁴⁷ Někteří cizinci dávají přednost takzvanému *klientskému* systému, o kterém pojednává podkapitola 4.2 Volba mezi naším a cizím.

⁴⁸ Informant Roman D. se o organizaci O1 dozvěděl díky svému bratranci, který už v ČR pobýval a informant Michal A. informace o fungování O1 získal v mongolské komunitě.

⁴⁹ Mezi často navštěvované terény patří například ubytovny, podniky, ve kterých jsou cizinci zaměstnaní, malé večerky nebo obchody.

(Patricie S. 8. 2. 2019). Informantka Sylva P. se navíc zmínila o tom, že cizinci na Odboru azylové a migrační politiky mohou dostat různé odkazy na organizace vyskytující se v lokalitě, kde se cizinci pohybují, z nichž si pak každý jednotlivec intuitivně vybere, zda a jakou organizaci zvolí.

4.1.1 Faktory ovlivňující výběr mezi O1 a O2

Vzhledem k tomu, že ve zkoumané lokalitě jsou organizace O1 a O2 hlavními hráči na poli pomoci a integrace cizinců, cizinci, kteří volí cestu pomoci prostřednictvím organizací, si ve většině případů vybírají mezi těmito dvěma. Jak samotní informanti z řad cizinců, tak sociální pracovníci těchto organizací vnímají, že některé skutečnosti se mohou více či méně podílet na konečném výběru konkrétní organizace⁵⁰.

Informantka Patricie S. shledává, že k častějšímu využívání služeb organizace O1 může vést její dlouhá tradice v místě působení a zároveň atmosféru O1 vnímá oproti O2 jako více rodinnou. „*My jako neziskovka, vnímám to, že tady máme tu tradici, jsme tady dlouho, takže to si myslím, že k tomu taky přispívá, je to v takové rodinnější atmosféře*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Informantky Patricie S. a Sylva P. se shodují na tom, že jedním z faktorů, který by mohl vést k hojnějšímu využívání O1, by mohl být též zřizovatel⁵¹ organizace O2, který jednak může v cizincích vzbuzovat nedůvěru a zároveň zde cizinci nemohou být anonymní. „*Přeci jenom, oni tam nemůžou být anonymní, vyplní tam číslo dokladu a podobně, což tady můžou být anonymové, nemusí nic vyplňovat*“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Sylva P. podotýkala, že jsou očima cizinců viděni mnohdy jako úředníci. Proto lidé, kteří se pohybují na hraně

---

⁵⁰ Výzkum a data poskytnutá sociálními pracovníky ukázala, že větší část cizinců, kteří přicházejí do zkoumané lokality, si v případě potřeby vybírají organizaci O1. V tomto faktu je však třeba vzít v potaz skutečnost, že O2 neposkytuje své služby lidem ze států, kteří jsou členy EU, tudíž tito lidé většinou míří do organizace O1.

⁵¹ Zřizovatelem organizace O2 je Ministerstvo vnitra ČR a spadá pod Správu uprchlických zařízení v ČR.

zákona, jejich organizaci nevyhledají, jelikož se obávají toho, že by sociální pracovníci měli povinnost tuto skutečnost ihned hlásit. Sylva P. následně shledává, že k narušení dojmu o úřednících z ministerstva mohou výrazně přispět spokojení cizinci, kterým už organizace O2 pomoc úspěšně poskytla, a oni tuto informaci rozšíří ve své komunitě. *„Každý jednotlivec, který nám projde rukama a ta spolupráce je úspěšná a pošle tuhle informaci dál, tak je pro nás výhra, protože může pomoci nabourat nějaký ten dojem, že jsme úředníci z ministerstva“* (Sylva P. 21. 2. 2019).

Co se týče poskytovaných služeb, informantka Sylva P. uvedla, že organizace O2 je především cíleně navštěvována z důvodu jazykových kurzů⁵², v čemž se rozchází s informantkou Patricií S., která jazykové kurzy označila jako po dlouhou dobu⁵³ nejméně vyhledávanou službu, již organizace O1 poskytuje. Naopak mezi ty nejvíce využívané patří poradenské služby, přičemž dalším častým tématem vedle pobytových otázek, je slučování rodiny.

---

⁵² Kvůli jazykovým kurzům přišla do organizace O2 i informantka Viktorie C.

⁵³ Informantka uvedla, že v posledním roce však začal zájem o jazykové kurzy stoupat, a to i v rámci navazujících kurzů pro mírně pokročilé a pokročilé. Více viz podkapitola 4.3 Tlumočení a jeho negativní následky.

4.2 Volba mezi naším a cizím

Pomyslnou pomocnou ruku cizincům v nové zemi nenabízí jen organizace, které se na tuto činnost specializují, ale cizinci se často obracejí na člověka, který pochází z jejich rodné země, jenž se zabývá zprostředkovatelskými službami pro cizince. Jak uvádí Černík, tento jev je v českém prostředí známý především jako takzvaný *klientský* systém⁵⁴, a to zejména v kontextu pracovní migrace lidí ze zemí bývalého Sovětského svazu⁵⁵ do České republiky. Toto označení může být poněkud matoucí⁵⁶, jelikož se pod slovem *klient* neskryvá potenciální zákazník, nýbrž člověk, který odbyt zpravidla nekvalifikované práce v ČR zajišťuje (Černík 2005: 1). „V České republice dnešní *klient* zpravidla disponuje řádně registrovanou společností pro zprostředkování práce nebo firmou na stavební či úklidové práce“ (Černík 2005: 2). Jak však uvádí Leontiyeva, *klienti* cizincům nezprostředkovávají pouze zaměstnání a potřebné doklady, ale často zajišťují i ubytování, stravu a případné další služby⁵⁷ (Leontiyeva 2011: 70). Tento zprostředkovatelský servis však nesouvisí pouze s pracovní migrací lidí ze zemí bývalého Sovětského svazu – především z Ukrajiny, ale tento typ služeb se vyskytuje i v prostředí jiných komunit, přičemž hojně rozšířená se ukázala být i jeho vietnamská obdoba⁵⁸.

---

⁵⁴ Aby nedocházelo k nejasnostem při užívání slova klient v celé práci, bude označení klient, jakožto osoba, která si od cizinců nechává za svoje zprostředkovatelské služby platit, vždy psáno kurzívou – tedy *klient*.

⁵⁵ Autor zmiňuje, že se jedná především o pracovní migraci lidí z Ukrajiny, v menší míře pak z Moldavska a Běloruska (Černík 2005: 2).

⁵⁶ U Nekorjaka se můžeme dočíst, že klientem by sice měl být ten, kdo usiluje o vydělání peněz v nové zemi, k čemuž využívá nabídky služeb zprostředkovatele, ale tuto zjevnou logiku přebíjí logika vztahů organizovaného zločinu, ze které označení *klienta* v tomto smyslu pochází (Nekorjak 2006: 90).

⁵⁷ *Klienti* často doprovázejí cizince na příslušné úřady, kde jim pomáhají s tlumočením.

⁵⁸ Jak uvádí Martínková, zprostředkovatelský servis tlumočnických, překladatelských, právních, ekonomických a dalších služeb je ve vietnamštině známý jako *dich vu* (Martínková 2011: 12).

Při provádění terénního výzkumu jsem se dozvěděla, že ve zkoumané lokalitě je zprostředkovatelský systém rozšířený především mezi Ukrajinci⁵⁹ a Vietnamci, kdežto mezi Mongoly moc nefunguje. Informantka Sylva P. se domnívá, že upřednostnění *klienta* před službami, které nabízí organizace O1 a O2, je často zapříčiněno tím, že *klient* pochází z rodné země cizince, jenž ho vnímá jako svého bratra, který mu chce pomoci a nelhal by mu. „*Mají tendenci věřit tomu, že ten krajan jim nelže, je to bratr, mluví mým jazykem, orientuje se v mojí zemi původu a on by mi přece nelhal, takže tohle je strašně zásadní věc*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Patricie S. se též domnívá, že stejná země původu *klienta* vzbuzuje v cizincích větší důvěru. „*Je to na jednu stranu i přirozené, vždycky budete věřit někomu ze své země, nebo ze své kultury, než někomu cizímu*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Dalším důvodem volby zprostředkovatele namísto organizace může být neznalost principu sociálních služeb, jelikož v zemi původu něco takového neexistuje a cizinci jsou naučeni, že za všechno se platí, tudíž v nich může služba poskytovaná zdarma vzbuzovat podezření. „*Oni nechápou, proč to děláme, proč to děláme zadarmo, tam je to úplně běžná součást toho místního folklóru, že se za všechno platí, takže když přijdou potom sem a tady jim někdo nabízí něco zadarmo, tak je to prostě podezřelé*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Pro mnohé cizince je tudíž jednodušší obrátit se na někoho, kdo mluví jejich jazykem a pochází z jejich země, přičemž fakt, že si za to dotyčný vezme peníze, nevnímají jako překážku, jelikož je pro ně tento princip ze země původu běžný.

Jak se můžeme dočíst u Černíka, vnímání *klientského* systému českou společností povětšinou doprovází negativní zabarvení a tomuto systému je přisuzován zpravidla kořistnický charakter, jelikož málokdy se na veřejnost dostane zmínka o pozitivním či

---

⁵⁹ O *klientském* systému se zmiňovala i informantka Viktorie C. v souvislosti se zaměstnáním svého přítele Vasilu.

neutrálním chování jednotlivých zprostředkovatelů (Černík 2005: 3). Z mých informantů z řad cizinců o *klientském* systému hovořila pouze informantka Viktorie C., jejíž přítel pracuje jako stavební dělník a práci mu obstarává právě takový zprostředkovatel, ale její partner si v souvislosti jeho osobou prý nestěžuje. „*Nikdy si na něj nestěžoval, vozí je vždycky, kam potřebuje, peníze sice nejsou moc velký, ale aspoň mu je dává (smích)*“ (Viktorie C., terénní deník).

Informantky Patricie S. a Sylva P. se shodují na tom, že se princip *klientského* systému vymýtít nepodaří, jelikož existuje vůle cizinců tyto služby využívat a nepodaří se změnit mentalitu lidí, ve které je *klientský* systém hluboce zakořeněn.⁶⁰ Z antropologické perspektivy můžeme na preferování *klientského* systému před využíváním služeb nabízených organizacemi nahlížet prostřednictvím konceptu habitu Pierra Bourdieu (in Růžička, Vašát 2011). Dle autorů je tento soubor individualizovaných předpokladů k vnímání, myšlení a jednání ve světě specifickým způsobem „výsledkem působení objektivních struktur, kterým je příslušný aktér dlouhodobě vystaven“ (Růžička, Vašát 2011: 131). Podstatně nižší míra využívání *klientského* systému dalšími generacemi je z této perspektivy výsledkem dlouhodobého působení odlišných lokálních struktur, než jakým byla vystavena předchozí generace v zemi původu.

Ačkoli jsou informantky Patricie S. a Sylva P. přesvědčeny, že se principy *klientského* systému nepodaří vymýtít, jsou zde ze strany obou organizací patrné snahy alespoň o snížení počtu cizinců, kteří by tyto služby využívali. Informantka Sylva P. zmiňovala, že se o potírání *klientského* systému snaží v rámci organizace O2 prací v terénu či prostřednictvím spokojených uživatelů jejich služeb, kteří mohou v rámci své komunity ukázat, že existuje i

---

⁶⁰ Informantka Patricie S. se v souvislosti s ukrajinským *klientským* systémem zmiňovala o tom, že principy *klientského* systému jsou hluboce zakořeněny u lidí, kteří do České republiky přicházejí po 30. roce života, kdežto v generaci jejich potomků, se tendence využívat tyto služby tolik nevyskytují.

jiná cesta než placení tučných sum *klientům*. Zároveň je v rámci projektu Ministerstva vnitra poskytována asistence nezávislého tlumočnicka zdarma, ale stává se, že i přes to si cizinci přivedou na příslušný úřad vlastního placeného tlumočnicka, což může být kontraproduktivní, jelikož v mnoha případech takový tlumočnick překládá to, co se mu hodí⁶¹.

Pokud by se cizinec rozhodl, že už dál zprostředkovatelských služeb *klienta* využívat nechce, záleží podle informantky Patricie S. na tom, jak moc se *klient* rozhodne cizinci situaci znepříjemnit. Informantka dále zdůrazňovala, že se ve zkoumané lokalitě nevyskytují pouze *klienti*, kteří se k cizincům chovají vykořisťovatelským způsobem. „*Jsou i klienti, kteří si od nich berou ty peníze a zařizují jim to celkem a nedělají jim problémy v té pobytové záležitosti, ale jsou i takoví, kteří za to berou velký peníze, a ještě to dělají blbě a pak jim to tak pohnojí, že se musí vracet*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

4.3 Tlumočení a jeho negativní následky

Tlumočnické služby, které organizace O1 a O2 nabízí, mají za cíl pomoci cizincům především při jednání s institucemi a v situacích, ve kterých se nejsou schopni dorozumět. Z mého výzkumu však vyplynulo, že tlumočnické služby v praxi neobnášejí pouze předklad z jednoho jazyka do druhého, nýbrž se tlumočnicki stávají lidmi, kteří za cizince všechny potřebné náležitosti i vyřizují, což může vést k tomu, že se cizinci stávají demotivovanými učit se český jazyk a tlumočení se tímto stává kontraproduktivní. Jak se však můžeme dočíst u Horákové s odkazem na argumentaci Gellnera, „znalost národní kultury, respektive osvojení si jazyka vysoké kultury, je předpokladem pro úspěšné zařazení jedince do společnosti“ (Horáková 2012: 89).

---

⁶¹ Tito tlumočnicki často zařizují cizincům i pobyty, za což kasírují nemalé částky, tudíž nemusí vždy přeložit přesně to, co cizinci úředník řekl, ale to, co se zrovna hodí tlumočnickovi.

Tlumočnické služby poskytuje v obou organizacích rodilý mluvčí, přičemž z rozhovorů s informanty vyplynulo, že nejvíce je tlumočení využíváno u lékařů⁶². Tato činnost je však velmi časově, ale i finančně náročná a to zejména, co se týče porodů⁶³. Informantka Sylva P. hovořila o tom, že pokud cizinci nevyužívají služeb tlumočnicků pracujících pro jednu z organizací, často si vytipují určitého člena z jejich komunity, který český jazyk ovládá a využívají ho v případech, kdy je nutné tlumočení. „*Myslím, že mongolská komunita je specifická tím, že oni vždycky někoho najdou, koho na to tlumočení využijí, a to i za peníze chodí ti, co ovládají češtinu*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Během zúčastněného pozorování v organizaci O1 jsem byla několikrát svědkem toho, že jsou k tlumočení využívány i děti cizinců, jelikož díky školní docházce mnohdy ovládají český jazyk lépe než dospělí. Tuto informaci potvrdila i informantka Jana E., která často pomáhá s tlumočením své matce v obchodě s potravinami, který vlastní její otec. „*Když je třeba mamka v obchodě sama, tak jí někdy pomáhám, přeložit, co lidé chtějí, ona moc česky nemluví*“ (Jana E., terénní deník).

Informantky Patricie S. a Sylva P. se shodují na tom, že je z hlediska integrace cizinců žádoucí, aby cizinci navštěvovali jazykové kurzy, a to nejen v základní úrovni pro začátečníky, ale i v dalších navazujících úrovních⁶⁴ a vstřebali tím český jazyk alespoň na úroveň potřebnou k udělení trvalého pobytu. Jak uvádí Horáková, kultura disponuje prostřednictvím svojí symbolické vlastnosti schopností předávat informace, normy a očekávání, přičemž za nejvýraznější symbolický systém je považován jazyk (Horáková 2012: 90). Informantka Patricie S. v rozhovoru uvedla, že v posledním roce organizace O1 pozoruje

---

⁶² Informantka Sylva P. hovořila o tom, že tlumočení u lékařů představuje 85 % pracovní náplně tlumočnicků.

⁶³ Pokud tlumočnice asistuje u porodu, nelze říci, jak dlouhý čas u porodu stráví, přičemž není v jejich silách, aby v porodnici strávila například 15-20 hodin. Tomuto se organizace O1 a O2 snaží předcházet prostřednictvím kurzů pro matky, o kterých hovořím v podkapitole 4.5 Integrace mongolských matek v rámci O2.

⁶⁴ Organizace O1 a O2 nabízí kromě jazykových kurzů pro začátečníky ještě jazykové kurzy pro mírně pokročilé a pokročilé.

zvýšený zájem Mongolů o jazykové kurzy i v navazujících úrovních, což se dříve nedělo⁶⁵.

Ke zvýšenému zájmu Mongolů o jazykové kurzy dodává Patricie S. následující: „*Nevím nakolik je to spjato s osobou našeho pana učitele, který je hodně kreativní a herec, takže je to baví a chodí i na ty navazující kurzy*“ (Patricie S. 8. 2. 2019).

Patricie S. a Sylva P. se shodují na tom, že se organizace své tlumočnický snaží vést k přístupu, který bude podporovat samostatnost cizinců, nicméně většina tlumočnicků stále dělá aktivity nad rámec své překladatelské činnosti, což vede k pasivitě cizinců a nedochází ke zvyšování úrovně jejich znalosti českého jazyka. Z těchto důvodů obě organizace na začátku letošního roku přistoupily k radikálnímu snížení počtu tlumočnicků, kteří byli doposud plně vytíženi.

4.4 Asistence ve školách

V souvislosti se vzděláváním dětí cizinců v rámci povinné školní docházky, je organizací O1 nabízena asistence přímo v prostředí školy. Asistent je dítěti nápomocný během určitých hodin výuky, při které mu pomáhá například s orientací v probíraném učivu, vysvětluje dítěti nejasné pojmy a zároveň funguje jako prostředník při komunikaci rodičů a pedagogů. Tato asistence míní pomoci dětem cizinců při integraci v českém školním prostředí, ale během výzkumu jsem zjistila, že přítomnost asistenta ve třídě mohou některé české děti a pedagogové vnímat jako překážku.

V současné době je na základních školách ve zkoumané lokalitě podstatně větší množství dětí cizinců, které by asistenci potřebovaly než samotných asistentů. Jednotlivé školy mohou o asistenty samy žádat, ale v praxi se podle informantky Patricie S. ukazuje, že ne všechny školy o takovou pomoc dětem cizinců při výuce stojí. „*Ne všichni o tu asistenci*

---

⁶⁵ Oba mí mongolští informanti – Michal A. a Marek B. absolvovali v O1 jazykový kurz pro začátečníky.

stojí, nechťejí, nebo se taky bojí té administrativy“ (Patricie S. 8. 2. 2019). Pokud už asistent dítěti cizince ve škole pomáhá, z větší části jsou pedagogové rádi, jelikož by dítěti z jiné země nemohli věnovat tolik pozornosti, jako asistent. V některých případech však může nastat situace, kdy pedagog vnímá přítomnost asistenta jako jakousi formu dozoru a jeho přítomnost ve třídě mu vadí. Patricie S. v souvislosti s vnímáním přítomnosti asistenta pedagogem hovořila o zkušenosti jedné asistentky z O1. *„My máme jednu asistentku učitelku a ta do toho vidí a měla na začátku hodně výhrady, když to dítě bylo v té škole učeno hloupostem, například v gramatice, takže pak šla za učitelkou, upozornila ji na to a od té doby měla peklo“* (Patricie S. 8. 2. 2019). Patricie S. k situaci s asistencí ve školách dodala, že má z některých ředitelů a kantorů škol pocit, že by byli nejradši, kdyby se děti cizinců učily jinde než v jejich škole.

Informantka Jana E. nemá s asistencí ve škole osobní zkušenost, ale hovořila o případě své kamarádky z Vietnamu, které asistentka ve škole nějakou dobu pomáhala, přičemž zmiňovala reakci českých dětí. *„Kamarádka měla chvíli ve škole asistentku tady z O1, ale říkala, že oni na ni koukali ještě víc divně, jako proč tam s ní někdo je a o přestávce se s ní nebavily“* (Jana E., terénní deník). Někdy se může stát, že asistent, který má dítěti cizince integraci v českém školním prostředí ulehčit, může působit jako ještě větší bariéra, jelikož prohlubuje vnímání jinakosti dítěte cizince očima českých dětí.

4.5 Integrace mongolských matek v rámci O2

Bohužel se mi v rámci výzkumu nepodařilo navázat kontakt s žádnou mongolskou informantkou, avšak podařilo se mi alespoň prostřednictvím vyprávění informantky Sylvie P. získat nějaké informace o životě konkrétní skupiny mongolských žen, kterou jsou nastávající a současné matky. Organizace O2 zacílila na skupinu mongolských matek, které se nyní

scházejí jednou týdně v rámci klubu, který O2 zřídila. Hradečná v publikaci o mongolských migrantkách uvádí, že je nutné přihlédnout také k potřebám žen migrantek, a to například v rámci podpory jejich zapojení do akcí místních komunit (Hradečná 2016: 44).

Organizace se začala fokusovat na skupinu mongolských matek, jelikož jsou v důsledku svého mateřství izolované od sociálního života a nemají možnost kontaktu s jinými lidmi například v rámci pracovního kolektivu. Na setkání v klubu chodí jak budoucí matky, tak matky, které už děti mají, přičemž nejstaršímu dítěti jsou dva roky, jinak se jedná převážně o děti v kočárku. *„Jsou doma s malými dětmi, ti lidé, co chodí do práce se alespoň vídají v rámci práce, nebo po ní, ale ty maminky, co jsou doma vůbec“* (Sylva P. 21. 2. 2019). Matky se v klubu scházejí jednou týdně, ale jejich počet je v celkovém množství zanedbatelný. *„Je to strašně málo, co nám jich sem chodí, ta komunita má tisíc lidí a nám sem chodí patnáct maminek, je to nic“* (Sylva P. 21. 2. 2019). Hradečná poukazuje na to, že migrantky často z důvodu jazykové bariéry nevyužívají možností občanské společnosti, a to i ve smyslu zlepšení svého postavení například pomocí navštěvování mateřských center či jiných klubů. Zároveň dodává, že je v České republice patrná absence propojenosti neziskových organizací, které se práci s migrantkami věnují (Hradečná 2016: 44). Matky, které se v klubu scházejí, se podle Sylvie P. na setkání vždy těší a vnímají ho jako příležitost k tomu, aby se hezky oblekly a cítily se dobře. *„Ony se na to hezky oblečou, vypěkní, a těší se na to, až se tady sejdou a je to fajn“* (Sylva P. 21. 2. 2019).

Záměrem organizace O2 a klubu matek byla také snaha o jejich emancipaci v souvislosti s porody a tlumočením. V tomto ohledu spolu organizace O1 a O2 spolupracovaly, což potvrzuje i tvrzení Patricie S. *„Jsme ve spolupráci s O2 na účasti v kurzech pro maminky, aby ta informovanost byla lepší“* (Patricie S. 8. 2. 2019). Původní myšlenkou bylo seznámit předem budoucí mongolské matky s porodními asistentkami a

přeložit formuláře potřebné k porodu, aby budoucí matky vstupovaly do porodnice s předvyplněným, nebo dvojjazyčným formulářem a tím jim byla situace usnadněna. „*Když jdete pak rodit a máte do toho ještě vyplňovat nějaký formulář, kterému nerozumíte, i když mu rozumíte, tak je to peklo*“ (Sylva P. 21. 2. 2019). Zároveň měla tato příprava mongolských žen na porod omezit využívání tlumočnických služeb během porodů, jelikož jsou časově i finančně náročné. Podle informantky Sylvy P. však mongolské matky o takovouto emancipaci nejeví přílišný zájem a trvá velmi dlouho, aby pochopily, že je to zapotřebí.

5 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

5.1 Interpretace získaných dat

Během svého výzkumu jsem prostřednictvím využití zúčastněného i nezúčastněného pozorování a polostrukturovaných i neformálních rozhovorů získala velký objem dat, přičemž některá zde v rámci etiky výzkumu nebyla publikována⁶⁶. Cílem mé práce bylo, pokusit se postihnout faktory z každodennosti cizinců, které ovlivňují jejich integraci do české společnosti pozitivně a které jí naopak mohou bránit. Zároveň si práce kladla za cíl zjistit, jakou roli v procesu integrace cizinců hrají organizace, které se jí zabývají.

Proces migrace a následný příchod do nové země s sebou přináší řadu změn, se kterými se musí cizinci v nové zemi vypořádat. Jednu z nich představuje změna jejich sociálního statusu, kdy s příchodem do České republiky ztrácejí dosavadní náležitost k majoritní skupině a stávají se v nové zemi členy minority⁶⁷. Jak již bylo zmíněno, integrace cizinců do české společnosti nepředstavuje pouze jednostranný proces, který by závisel výhradně na cizincích, kteří do nového prostředí přicházejí, nýbrž vyžaduje vzájemnou interakci a respekt i ze strany majoritní společnosti. Důležitým faktorem ovlivňujícím proces integrace se v praxi ukázala být nejen samotná ochota cizinců k integraci, kterou vnímám jako stěžejní, ale velmi podstatný je i postoj, který vůči cizincům zaujímají členové majoritní společnosti. V případě, že lidé z většinové společnosti dávají veřejně najevo neochotu přizpůsobovat se vzájemnému soužití v jedné lokalitě a při interakci s cizinci uplatňují xenofobní postoje, mohou tyto

---

⁶⁶ O důvodech nepublikování některých zjištěných informací pojednávám v podkapitole 1.6 Etické aspekty výzkumu.

⁶⁷ O migraci jako přechodovém rituálu a následné změně sociálního statusu ze člena majority na příslušníka minority, se zmiňuji na začátku kapitoly 3 Cizinci v novém světě.

projevy chování negativně ovlivňovat motivaci a chuť cizinců integrovat se do české společnosti⁶⁸. Značné mezery jsou zřetelné především v (ne)informovanosti majority, přičemž otázka problematiky spojené s cizinci je lidmi v nejhojnější míře absorbována prostřednictvím médií a v této podobě je dále šířena a reprodukována. V praxi se ukázalo, že i u pracovníků institucí, jako jsou školy nebo zdravotnická zařízení, je velmi často patrná značná míra stereotypizace cizinců, a i v těchto institucích je možné pozorovat xenofobní nálady pramenící především ze zkreslené představy obrazu cizinců v České republice⁶⁹.

Mezi faktory, které ovlivňují integraci cizinců pozitivním směrem, patří jednoznačně sdílení stejného jazykového kódu se členy majoritní společnosti, jelikož přímo souvisí a nepopíratelně ovlivňuje velké množství aspektů každodenního života cizinců a tím i několik rovin integrace. Jazyk, jakožto prostředek dorozumění v novém světě, staví v procesu integrace do popředí i velká část dostupné literatury. Zároveň na důležitost znalosti českého jazyka cizinci reaguje i legislativa v podobě nutnosti prokázání znalosti češtiny na určité úrovni, jakožto podmínky k udělení trvalého pobytu. Pokud cizinci disponují znalostí českého jazyka, otevírá se tím zároveň širší prostor pro vzájemnou interakci mezi majoritou a konkrétními minoritami⁷⁰, což může mimo jiné pomoci předcházet vzniku široké škály nedorozumění a neporozumění cizincům. Vnímání znalosti českého jazyka jako jednoho ze stěžejních prvků v procesu integrace do české společnosti, bylo nejvíce zřetelné u informantky Viktorie C., jež vedle základního kurzu češtiny z vlastní vůle absolvovala i

---

⁶⁸ V případě informanta Marka B. ovlivnilo chování obsluhy kavárny jeho následné navštěvování jakýchkoli restauračních zařízení, i když před touto zkušeností tato zařízení využíval ke trávení volného času rád viz podkapitola 3.8 Předsudky, stereotypy a xenofobní reakce, 3.8.2 Zkušenosti cizinců.

⁶⁹ O stereotypizaci cizinců ve zdravotnickém zařízení pojednává zkušenost Romana D. v podkapitole 3.5 Lékařská péče. O xenofobních náladách na základních školách, kam děti cizinců docházejí, hovořila Patricie S. v podkapitole 3.7 Děti cizinců a školství.

⁷⁰ Informantka Patricie S. hovořila o snaze mongolských chlapců navázat kontakt s českou dívkou, v čemž jim však bránila jazyková bariéra, tudíž o zprostředkování kontaktu žádali sociální pracovníci. Viz podkapitola 3.6 Společenský život cizinců.

několik dalších kurzů ve vyšších úrovních a současně projevuje snahu o zlepšení jazyka i v každodenním životě⁷¹. Viktorie C. zároveň vnímala znalost české řeči jako pomyslnou „vstupní bránu“ k získání zaměstnání, ve kterém bude v přímém kontaktu se zákazníky, jež pro ni představuje vysvobození z vykonávání pracovní pozice manuálního dělníka⁷².

Jako faktory bránící integraci cizinců vyvstaly překvapivě i některé služby nabízené oběma organizacemi. I když původní záměr těchto služeb bezpochyby představuje pomoc při integraci cizinců, v nezamýšleném důsledku jednání dochází k tomu, že se z těchto pomocných aktivit mnohdy stávají činnosti, které v konečném důsledku prohlubují bariéru mezi minoritou a majoritou, čímž následné integraci naopak brání. Jednu z těchto služeb představuje tlumočení poskytované rodilým mluvčím v jazyce vlastním cizinci. Tento tlumočnický totiž neplní pouze roli prostředníka, který cizinci překládá informace z jednoho jazyka do druhého, ale stává se z něj osoba, jež za cizince zároveň vyřizuje všechny potřebné náležitosti. Tlumočení se tudíž stává kontraproduktivním, jelikož se cizinec dostává do stavu pasivního přístupu ve snaze o jakékoli zlepšování jazykové znalosti českého jazyka a zároveň je patrné zanikání motivace vlastní orientace v české společnosti. Obě organizace si však tato úskalí tlumočení začaly uvědomovat a přistupují k radikálnímu snižování počtu tlumočnicků, nicméně je nutné podotknout, že k tomuto kroku výrazně přispívá také vysoká ekonomická náročnost, kterou služba tlumočení pro organizace představuje.

Další služba, u níž výzkum odhalil, že v některých případech může představovat faktor bránící integraci, je asistence ve školách určená dětem cizinců. Asistence je poskytována pouze v rámci organizace O1, jelikož O2 podobnou službu nenabízí. Úskalí této služby

---

⁷¹ Viktorie C. využívá ke zlepšování znalostí českého jazyka například návštěvu kina viz podkapitola 3.6 Společenský život cizinců.

⁷² Pozice dělníka v továrně disponuje oproti současnému zaměstnání Viktorie C. nižším kulturním kapitálem.

spočívá v přítomnosti asistenta ve třídě, jenž mezi dětmi z majoritní společnosti může vyvolávat dojem jinakosti a prohlubovat vzájemnou bariéru, kterou pak není snadné prolomit⁷³. V žádném případě však nelze službu asistence považovat za kontraproduktivní a generalizovat vnímání asistentů českými dětmi, jelikož je tato záležitost naprosto individuální a liší se případ od případu.

Role, kterou v procesu integrace cizinců ve zkoumané lokalitě hrají organizace, jež se na pomoc cizincům v tomto procesu zaměřují, se jeví jako zásadní. I když si cizinci mnohdy vybírají jinou cestu pomoci, tak právě pomoc je při příchodu do cizí země zásadní a nezáleží na tom, odkud k člověku přijde. V organizacích O1 a O2 cizinci pomyslnou pomocnou ruku hledají především v prvních měsících svého pobytu v České republice, kdy potřebují zejména rady v oblasti pobytových záležitostí či bydlení. Organizace O2 vnímá absenci spoluprací s klienty, které by byly dlouhodobějšího charakteru, tudíž se v rámci O2 jedná zejména o jednorázovou pomoc, která má však zásadní vliv na následný proces integrace. V organizaci O1 jsou spolupráce dlouhodobějšího charakteru patrné o něco více, což je do jisté míry dáno i tím, že se organizace zabývá i otázkou dětí cizinců, které následně docházejí do jejich multikulturního centra.

---

⁷³ Informantka Jana E. hovořila o případě své kamarádky, která měla takovou zkušenost s přítomností asistenta ve třídě viz podkapitola 4.4 Asistence ve školách.

5.2 Reflexe výzkumu

V této části práce považuji za důležité provést reflexi výzkumu. Z hlediska reflexe mého výzkumu je nutné brát v potaz fakt, že jsem v několika případech působila jako člověk, který vystupoval za jednotlivé organizace, tudíž mohou být některé výpovědi informantů tímto faktem ovlivněny. Kupříkladu ve snaze nepošpinit přede mnou jméno organizace či z obavy, že už by daným informantům organizace v budoucnu nemusela pomoci. Během výzkumu jsem se nesečkala s názorem žádného informanta – cizince, který by hovořil o své nespokojenosti v souvislosti se službami, které jednotlivé organizace nabízejí, avšak sociální pracovníce v rozhovorech naznačily, že cizinci, kteří využívají jejich služby, mívají často k těmto službám výhrady. Na druhou stranu mi skutečnost, že jsem působila jako člen organizace mohla být nápomocnou v navazování kontaktů s informanty, jelikož jsem mohla působit více důvěryhodněji, než kdybych cizince oslovovala mimo organizaci.

Jakožto začínající sociální antropolog jsem si vědoma toho, že jsem se při svém výzkumu dopustila několika chyb. Před vstupem do terénu, který proběhl v rámci stáže, jsem o problematice spojené s cizinci měla jen základní omezené povědomí, přičemž toto povědomí bylo do jisté míry podvědomě ovlivňováno informacemi, které o migraci a cizincích v hojné míře produkovala média. Do terénu jsem tedy nevstupovala jako nepopsaný list a měla v hlavě určitou (nyní už vím, že mylnou) představu o cizincích, kteří služby organizace využívají. Teprve až s hlubším proniknutím do terénu a konfrontací s realitou v rámci fungování organizace, jsem získala komplexnější obraz toho, kdo jsou skuteční cizinci, kteří do České republiky přicházejí, vyslechla jejich příběhy a v organizaci viděla, jaké jsou jejich skutečné potřeby a s jakými každodenními problémy se potýkají.

Na začátku výzkumu jsem se v terénu dopustila mylného předpokladu, že jazyková znalost češtiny cizinců úměrně stoupá v závislosti na délce pobytu v České republice.

Z tohoto omylu mě však ihned vyvedl jeden z informantů ve chvíli, kdy jsem na něj v zajetí této mylné domněnky začala automaticky chrlit české věty bez předchozího zjištění, zda český jazyk skutečně ovládá. Zároveň jsem během výzkumu přehodnotila svoje chování vůči cizincům, přičemž jsem si uvědomila, že ve své snaze dát cizincům najevo, že je nevnímám jako ty “cizí a jiné“, mohu svými přílišnými nonverbálními projevy vřelosti způsobovat pravý opak toho, o co jsem se snažila.

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce „Nebýt na to v cizí zemi sám aneb K integraci cizinců v ČR“ si kladla za cíl snahu o postižení faktorů, které integraci cizinců v České republice ovlivňují pozitivně a které jí naopak brání. Zároveň stála ve středu zájmu role organizací, které se integrací cizinců do české společnosti zabývají. Během svého výzkumu jsem se pokusila proniknout hlouběji do problematiky spojené s cizinci v konkrétní zkoumané lokalitě, k čemuž mi vedle rozhovorů s informanty, bylo velmi nápomocné působení v organizaci O1 a zúčastněné pozorování, jež mi bylo umožněno v prostředí organizace O2. Rozhovory se sociálními pracovníci mi podstatným způsobem rozšířily obzory v celé oblasti cizinecké problematiky, avšak mi zároveň ukázaly, o jak nesmírně složité, komplexní a současně nesnadno uchopitelné téma se jedná.

Ve své práci jsem se pokusila alespoň přiblížit problematiku integrace cizinců, v podobě, která panuje v mnou zkoumané lokalitě. V začátcích práce byla představena použitá metodologie, dále pak vymezeno nahlížení na pojmy, se kterými v práci dále pracuji. Prostřednictvím rozhovorů s informanty z řad cizinců a sociálních pracovníků, vykryštalizovaly určité okruhy z oblasti každodenního života cizinců, kterým je věnována kapitola 3 Cizinci v novém světě. Tyto okruhy z každodennosti cizinců byly následně charakterizovány a doplněny o citace mých informantů, které autentičtěji vypovídají o celkové situaci života cizinců v dané lokalitě. Zabývala jsem se nejen oblastí bydlení, zaměstnání či trávení volného času, ale pokusila jsem se přiblížit i důvody, které k migraci do České republiky cizince vedou, potažmo, zda a z jakých důvodů, dochází k návratům zpět do vlasti. Čtvrtá kapitola pojednává o organizacích O1 a O2 a jejich službách, které jsou v rámci pomoci cizincům nabízeny.

Předložené citace informantů v bakalářské práci dokládají, že jazyková znalost českého jazyka je, společně s ochotou cizinců k integraci, jedním z nejdůležitějších faktorů, který tento

proces příznivě ovlivňuje. Naproti tomu mohou cizinci v procesu integrace bránit negativní a xenofobní postoje lidí z majoritní společnosti, které motivaci cizinců k integraci do české společnosti v konečném důsledku výrazně snižují. Smutné pro mne bylo zjištění, že i v institucích, jako jsou školy nebo zdravotnická zařízení, často dochází ke stereotypizaci cizinců, přičemž není výjimkou, že se mezi pedagogy a lékaři objevují xenofobní postoje. Za důležité považuji zjištění, že mezi faktory, které mohou integraci cizinců bránit, spadají i některé služby organizací O1 a O2, konkrétně asistence ve školách a tlumočení, i když jejich původní záměr je opačný – tedy integraci cizinců do české společnosti podpořit. Nezamýšlené důsledky tlumočení si obě organizace uvědomují a přistupují k razantnímu snižování počtu svých tlumočnicků.

Domnívám se, že by mohlo být užitečné rozšíření výzkumu zaměřit právě na oblast služeb, které mohou v konečném důsledku integraci spíše bránit. Bylo by vhodné upřednostnit a pokusit se zmapovat možnosti transformace těchto služeb, před tím, než dojde k pouhému zrušení služby, které rozhodně nemusí znamenat, že dojde k odstranění vzniklého problému.

POUŽITÁ LITERATURA

- Alan, J. 1998. Xenofobie a rasismus: úvodní poznámka sociologa, in Šišková, T. (ed.), *Výchova k toleranci a proti rasismu*, 10-11. Praha: Portál.
- Baršová, A., P. Barša 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.
- Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.
- Brouček, S. 1991. Základní pojmy etnické teorie, *Český lid* 4: 237-257.
- Creswell, J. W. 1998. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Černík, J. 2005. *Klientský systém jako quasi-feudalismus v Česku*. Praha: Multikulturní centrum. Dostupné z:
https://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/JCernik_Klientura_1.pdf
[12. 5. 2019]
- Disman, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Drbohlav, D. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON.
- Eriksen, T. H. 2012. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: SLON.
- Feistingerová, V. 2011. Mongolové v ČR, in *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: pracovní migrace, životní podmínky a kulturní specifika*, 33-58. Praha: MVČR.
- Gecová, V. 2018. *Proměny mediálního obrazu národnostních menšin: obsahová analýza*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/nbbxs/Diplomova_prace_plny_text_Gecova.pdf [8. 5. 2019]
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

- Horáková, M. 2001. *Zaměstnávání cizinců v České republice, část I: Integrace cizinců na trhu práce v České republice*. Praha: VÚPSV. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/int1.pdf> [22. 5. 2019]
- Horáková, H. 2012. *Kultura jako všelék? Kritika soudobých přístupů*. Praha: SLON.
- Hradečná, P., M. Jelínková, P. Ezzeddine 2016. *Ženy na vedlejší koleji (?) – Gender, migrace a stárnutí*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci. Dostupné z: https://www.migrace.com/docs/161018_publicace-zvk_web_final.pdf [2. 6. 2019]
- Janská, E., D. Drbohlav 2008. *Migration policy in the Czech Republic after 1990. Paper presented at the conference Useljenička politika u funkciji razvoja Hrvatskoga gospodarstva*. Zagreb.
- Jirásková, V., A. Holá, Š. Kadlecová, K. Kalibová 2012. *Nápady a náměty pro multikulturní výchovu. Předsudky, stereotypy, násilí z nenávisti a aktivní svědek*. Praha: In IUSTITIA.
- Koldinská, K., H. C. Scheu, M. Štefko (eds.) 2016. *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium.
- Kopřivová, A. 2015. Osudy ruské emigrace v Československu, *Paměť a dějiny* 2: 27-50. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1502/027-034.pdf> [22. 4. 2019]
- Košťálová, P. 2012. *Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie*. Praha: SLON.
- Leontiyeva, Y. (ed.) 2006. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Leontiyeva, Y. 2011. Ukrajinci v ČR, in *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: pracovní migrace, životní podmínky a kulturní specifika*, 59-80. Praha: MV ČR.

Leontiyeva, Y., B. Tollarová, R. Mikešová 2017. *Analýza postavení migrantů a migrantek na území hl. m. Prahy. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Dostupné z: <https://metropolevsech.eu/wp-content/uploads/2017/11/Analýza-postavení-migrantů-a-migrantek-2017.pdf> [29. 5. 2019]

Martínková, Š. 2011. Vietnamci v ČR, in *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: pracovní migrace, životní podmínky a kulturní specifika*, 9-32. Praha: MVČR.

MVČR 2018. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2017*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx> [22. 4. 2019]

MVČR 2019. *Dobrovolné návraty a zajištění bezpečnostní situace ČR*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolne-navraty-a-zajisteni-bezpecnostni-situace-cr.aspx5>. [29. 5. 2019]

Nekorjak, M. 2006. Klientský systém a ukrajinská pracovní migrace do České republiky, *Sociální studia* 1: 90-109. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5522 [15. 3. 2019]

Nesehnutí 2012. *Zdraví migrantů a veřejných rozpočtů: Představení analýzy a kampaně za zdravotní pojištění migrantů a migrantek*. Dostupné z: <http://nesehnuti.cz/vystupy/rozmanitost/zdravi-migrantu-i-verejnych-rozpocctu/> [28. 3. 2019]

Organizace O1. 2018. *Výroční zpráva 2017*. Dostupné z: http://www.O1eu/wp-content/uploads/2018/05/vyrocní_zprava_2017_www.pdf [10. 12. 2018]

Pavlásek, M., J. Nováková (eds.) 2013. *Když výzkum, tak kvalitativní. Serpentinami bádání v terénu*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Průcha, J. 2010. *Interkulturní komunikace*. Praha: Garda.

- Růžička, M., P. Vašát 2011. Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus, *Antropowebzin* 2: 129-133. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/media/document/ruzicka-vasat-2-2011.pdf> [11. 6. 2019]
- Scheu, H., C., E. Aslan 2011. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium.
- Sirovátka, T. (ed.) 2004. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita.
- Sitek, P. 2011. „(Národní) identita“ a „integrace“ přistěhovalců do společnosti ve Francii: úroveň diskurzů a každodenní žitá realita, in Bittnerová, D., M. Moravcová (eds.), *Etnické komunity: integrace, identita*, 29-69. Praha: FHS UK.
- Sitek, P. (ed.) 2016. *Pohyb a začlenění: francouzská perspektiva*. Praha: Slon.
- Soudková, V., T. Soudek 2008. *Bariéry mezi námi očima cizinců*. Praha: European Training and Consulting.
- Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Stehlík, M. 2018. Nežádoucí migrace? Československo přijímalo imigranty od jeho vzniku, dokonce i po únoru 1948, in *Jak to bylo doopravdy*. ČRo Plus, 17. 12. 2018
- Šafr, J. 2007. Nerovnosti v bydlení a obecní bytové politiky: „Jsou nájemníci a nájemníci“, in *Sociální nerovnosti v kvalitativním výzkumu: sborník z konference*, 42-55. Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních věd UK.
- Šerek J., Z. Petrovičová, M. Porubanová-Norquist 2012. *Mladí a nevšední: studie občanského života mladých lidí z etnických menšin a majority v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Šiklová, J. 1998. Připravme se na cizince, in Šišková, T. (ed.), *Výchova k toleranci a proti rasismu*, 37-42. Praha: Portál.
- Šišková, T. (ed.) 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál.

- Taylor, S. J., R. Bogdan, M. J. DeVault 2016. *Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook and Resource*. New York: Wiley.
- Tollarová, B. 2007. Je normální, že cizinec není normální, in *Sociální nerovnosti v kvalitativním výzkumu: sborník z konference*, 72-87. Praha: Institut sociologických studií Fakulty sociálních věd UK.
- Topinka, D. (ed.) 2007. *Integrační proces muslimů v České republice – pilotní projekt*. Praha: MV ČR. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/integrace_muslimu.pdf [18. 3. 2019]
- Trbola, R., M. Rákoczyová (eds.) 2011. *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR II., Role zaměstnání a vybraných institucí v procesu integrace*. Brno: Barrister & Principal.
- Uherek, Z., Z. Korecká, T. Pojarová 2008. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR v Praze.
- Uherek, Z. 2005. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/integrace-cizincu-z-hlediska-emickeho-a-etickeho> [14.12. 2018]
- van Gennep, A. 1996. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Lidové noviny.
- Watzlawick, P., J. Bavelasová, D. Jackson 2011. *Pragmatika lidské komunikace: interakční vzorce, patologie a paradoxy*. Brno: Newton Books.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu	91
Příloha 2 – Přehled informantů	92

Příloha 1 – Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu

Informovaný souhlas, který byl předložen k podpisu každému účastníkovi výzkumu.

Informovaný souhlas pro účastníky výzkumu

Předmět výzkumu: Výzkum se zaměřuje na integraci cizinců, kteří přicházejí do České republiky a jeho hlavním cílem je postihnout faktory, které tento proces ovlivňují pozitivně a které integraci naopak brání.

Výzkum s názvem „*Nebyť na to v cizí zemi sám aneb K integraci cizinců v ČR*“ je prováděn v rámci vypracování bakalářské práce pod záštitou katedry Sociální a Kulturní Antropologie na Univerzitě Pardubice a jeho řešitelkou je Barbora Bažantová.

Nakládání s daty: Veškeré poskytnuté informace budou využity pouze ke studijním účelům zpracování bakalářské práce.

Všechna získaná data budou podrobena důkladné anonymizaci, aby byla zaručena ochrana a anonymita všech osob a míst zmíněných v rozhovoru a nebylo tak možné tyto osoby a lokality identifikovat, čímž budou chráněny během i po skončení tohoto výzkumu.

Prohlášení:

Souhlasím s účastí na tomto výzkumu, s jehož cílem a obsahem jsem byl/a seznámen/a a dávám výzkumnici souhlas, aby poskytnutý materiál zpracovala v rámci své bakalářské práce.

Rozumím tomu, že během rozhovoru mohu odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že má účast na výzkumu je dobrovolná a mohu ji během něj zrušit.

Souhlasím se zaznamenáním rozhovoru na nahrávací zařízení (prosím, zakroužkujte jednu z možností)

ANO

NE

Dne .....

Podpis informanta .....

Příloha 2 – Přehled informantů

Přehled informantů soužící k lepší orientaci v textu práce.

Informanti	Země původu	Význam v kontextu výzkumu
Michal A.	Mongolsko	Muž, 36 let, v ČR žije se svou rodinou, jeho syn navštěvuje O1, pracuje v místní velké firmě, kamarád Marka B
Marek B.	Mongolsko	Muž, 28 let, v ČR žije se svou přítelkyní z Moldavska, kamarád Michala A., pracují ve stejné firmě, hlavní informant
Viktorie C.	Ukrajina	Žena, v ČR žije se svým přítelem, záleží jí na znalosti českého jazyka, klientka O2, pracuje jako prodavačka, hlavní informantka
Roman D.	Vietnam	Muž, 23 let, v ČR je se svým bratrem, peníze posílají do Vietnamu rodičům – otec měl úraz, klient O1, pracuje ve stejné firmě jako Michal A. a Marek B
Jana E.	Vietnam	Dívka, 15 let, dochází do O1, do ČR přijela se svou matkou a strašim bratrem, otec zde od roku 2007 podniká
Patricie S.	Česká republika	Sociální pracovnice v O1, hlavní informantka
Sylva P.	Česká republika	Sociální pracovnice v O2, pozici vykonává 4 roky